T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER KENT VE ÇEVRE ÇALIŞMALARI
ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜSKÜDAR'DA ÇEVRE DUYARLILIĞI KONUSUNDA BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Feyza Nur KILIÇ

2501181119

TEZ DANIŞMANI

Prof.Dr. Adem ESEN

İSTANBUL – 2023

ÖZ

ÜSKÜDAR'DA ÇEVRE DUYARLILIĞI KONUSUNDA BİR ALAN ARAŞTIRMASI

FEYZA NUR KILIÇ

Çevre sorunları, doğal çevrenin ve doğal kaynakların insan aktiviteleri ve üretimleri sonucu bozulması, tahrip edilmesi veya kirletilmesi ile ilgili olan sorunlardır. Yerel yönetimler, çevre sorunlarının önlenmesi, çözülmesi ve doğal çevrenin korunması ile ilgili sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumlulukların örnekleri arasında, çevre yönetimi ve denetimi, atık yönetimi, orman yönetimi, su kaynaklarının yönetimi, hava kirliliği ile ilgili önlemler alma gibi konular sayılabilir. Bu çalışmanın amacı yerel halkın görüşlerine göre çevre sorunlarının önlenmesinde yerel yönetimlerin etkinliğini incelemektir. Araştırmaya İstanbul ilinin Üsküdar ilçesinde yaşayan ve 18 yaş grubunun üzerinde yer alan 237 kadın ve 221 erkek olmak üzere toplam 458 yetişkin birey katılmıştır. Araştırmanın veri toplama aşamasında kişisel bilgi formu ile Kaplan (2019) tarafından geliştirilen "Halkın Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetimlerin Çevreyle İlgili Çalışmalarının Yeterliliği Anketi" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde ise SPSS 25.0 programında Mann Whitney U analizi, Kruskal Wallis H analizi ve Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda katılımcıların yaşadıkları Üsküdar'da en fazla karşılaşılan çevre sorunlarının başında su kirliliği, hava kirliliği, atık kirliliği ve gürültü kirliliğinin geldiği tespit edilmiştir. Çevre sorunlarının temel nedenlerinin başında hızlı nüfus artışı, kırsaldan kente göç, sanayileşme, doğal kaynakların yoğun bir biçimde tüketilmesi ve insanların tüketim alışkanlıklarının değişmesi yer almaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin hem çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının hem de çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimleri etkin görme düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Üsküdar, Çevre sorunları, Yerel yönetim, Su kirliliği, Nüfus yoğunluğu

ABSTRACT

A FIELD RESEARCH ON ENVIRONMENTAL RESPONSIBILITY IN ÜSKÜDAR

FEYZA NUR KILIÇ

Environmental problems are those related to the deterioration, destruction or pollution of the natural environment and natural resources as a result of human activities and production. Local governments have responsibilities regarding the prevention and resolution of environmental problems and the protection of the natural environment. Examples of these responsibilities include environmental management and control, waste management, forest management, management of water resources, and taking measures related to air pollution. The aim of this study is to analyze the effectiveness of local governments in the prevention of environmental problems according to the opinions of local people. A total of 458 adults, 237 women and 221 men, who live in the Üsküdar district of Istanbul and are over the age of 18, participated in the research. In the data collection phase of the research, the personal information form and the 'Environmental Awareness of the Public and the Sufficiency of the Environmental Studies of Local Governments Questionnaire' which was developed by Kaplan (2019) were used. In the analysis of the obtained data, Mann Whitney U analysis, Kruskal Wallis H analysis and Spearman Correlation analysis were used in the SPSS 25.0 program. End of the study, it was determined that the most common environmental problems which encountered by the participants in the region where they live in are water pollution, air pollution, waste pollution and noise pollution, . It has been determined that the main causes of environmental problems are rapid population growth, migration from rural to city, industrialization, intensely consumption of natural resources and changes in people's consumption habits. It was concluded that both the sensitivity of the individuals who participate in the study to environmental problems and the level of seeing local governments as effective in solving environmental problems show difference according to some demographic variables.

Keywords: Üsküdar, Environmental problems, Local government, Water pollution, Population density

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Üsküdar'da Çevre Duyarlılığı Konusunda Bir Alan Araştırması yapmak amaçlanmıştır.

Çalışma süresince tez konusunu belirleme aşamasında isteklerimi göz ardı etmeyip bana destek olan, tüm süreç boyunca ılımlı tavrıyla beni yönlendiren, çalışmaktan ve her zaman öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışman hocam Prof. Dr. Adem Esen'e teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca attığım her adımda , aldığım her kararda beni destekleyen, arkamda değil her zaman yanımda olan, çalışma sürecimde beni cesaretlendirip moral veren babam Niyazi Yurt, annem Feride Yurt, kardeşlerim Eda Nur ve Mehmet Emir Yurt'a ve son olarak eşim Özgür Kılıç'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

FEYZA NUR KILIÇ

İSTANBUL, 2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ……... ii

ABSTRACT…… iii

ÖNSÖZ……... iv

TABLOLAR LİSTESİ…….....…… viii

GİRİŞ…… 1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL BOYUTLARIYLA YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE SORUNLARI

1.2. Yerel Yönetim Kavramı…….……..... 5

1.2.1. Yerel Yönetimlerin Önemi…….…… 7

1.2.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi…….……..….. 8

1.2.3. Yerel Yönetimler ve Organları……..……...…… 10

1.2.3.1. İl Özel İdaresi Görevleri ve Organları……...…... 10

1.2.3.2. Köy Yönetimi Görevleri ve Organları…….. 12

1.2.3.3. Belediyelerin Görevleri……..……. 13

1.3. Yerel Yönetimlerin Çevre Yönetimi Alanındaki Rolleri…….…….. 18

1.3.1. Belediyeler ve Çevre Yönetimi……...…… 18

1.3.2. İl Özel İdareleri ve Çevre Yönetimi……...……. 20

1.3.3. Köy ve Çevre Yönetimi…….....……. 20

1.3.4. Mahalli İdare Birlikleri ve Çevre Yönetimi……..….. 20

1.4. Çevre Kavramı ve Çevre Türleri……..….. 21

1.5. Çevre Sorunu…….……..... 21

1.5.1. Çevre Sorunlarının Nedenleri……..…….... 22

1.5.2. Çevre Sorunu Çeşitleri…….……..…. 23

1.5.2.1. Hava Kirliliği…….……..…… 23

1.5.2.2. Su Kirliliği…….……..… 24

1.5.2.3. Toprak Kirliliği…….……..…. 26

1.5.2.4. Gürültü Kirliliği…….....……. 27

1.5.2.5. Ormansızlaşma…….……... 28

1.5.2.6. Biyolojik Çeşitliliği Azalması……. 28

1.5.2.7. Görüntü Kirliliği…….……..…. 29

1.6. Uluslararası Anlaşmaların Çevre Sorunları Üzerinde Etkisi……..... 29

1.7. Üsküdar'da Basına Yansıyan Çevre Sorunları……... 30

1.8. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar…….……. 31

İKİNCİ BÖLÜM

ÜSKÜDAR İLÇESİNDE ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK ALGI ARAŞTIRMASI

2.1. Araştırmanın Amacı ……...…….. 34

2.2. Araştırmanın Problemi…….. 34

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları…….…. 34

2.4. Araştırmanın Tanımları……...…. 35

2.5. Araştırma Modeli…….. 36

2.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi……..…….....…….. 36

2.7. Veri Toplama Araçları……..……. 37

2.8. İstatiksel Analiz……. 38

2.9. Bulgular……. 39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONU KAPSAMINDA TARTIŞMA

3.1. Öneriler…….…….……..... 5

TARTIŞMA VE SONUÇ……...… 5

KAYNAKÇA……. 59

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımları 34

Tablo 2. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarına İlişkin Güvenilirlik Analizi ve One-Sample Kolmogorov Smimov (K-s) Normallik Analizi 36

Tablo 3. Katılımcılara İlilkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımlar 37

Tablo 4. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Krıskal Wallşs H Analizi 39

Tablo 5. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Analizi 18

Tablo 6. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi 18

Tablo 7. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi 18

Tablo 8 . Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Yaşamlarının Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi 18

Tablo 9. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Analizi 18

Tablo 10. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Mesleklerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi 18

Tablo 11. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Sıfır Atık Projesi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi 18

Tablo 12. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Çevre Eğitimi Hakkında Yeterli Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi 18

Tablo 13. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Spearman Korelasyon Analizi 18

GİRİŞ

Son dönemlerde küreselleşme ve teknolojik değişimler sonucunda önemli gelişmeler gerçekleşmiştir. Yerel yönetimler de yaşanan değişikliklere uyum sağlamak zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda dünya genelinde bir taraftan küreselleşme hızla artarken, diğer taraftan da yerelleşme de yükseliş gözlemlenmiştir (Ökmen, 2003: 135). Bu süreçte yerel yönetimler merkezi idareden ayrı tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar olarak faaliyetlerini sürdürme yoluna gitmiştir.

Yerel yönetimlerin belirli bir bütçesi vardır ve bu bütçenin kullanım sürecini kendileri yönetebilirler. Ayrıca yerel yönetimler merkezi idare kontrolünde kendi yapıları içerisinde bütçelerinin kullanımını planlayabilirler. Yerel yönetimlerin toplum hayatında ciddi işlevleri vardır (Sinopluoğlu, 2011: 3). Söz konusu işlevlerin başında da yerel düzeyde karşılaşılan çevre sorunlarının önlenmesine yönelik çalışmalar yapmaları gelmektedir. Bazen belediyelerin sağladığı hizmetlerin yeterli olmaması ya da uygulanan bazı hatalı planlamalar dolayısıyla önemli oranda çevre kirliliği ve insan sağlığını riske atacak sorunlar gelişebilir. Böyle benzeri olaylarda İçişleri Bakanlığı birincil olarak gerçekleştirilen uygulamalarda yaşanan aksaklıkların çözülmesi için sulh ceza hakimine başvuru yapar. Belediyelerce talep edilen işlemlerin yerine getirilememesi durumunda ele alınan problemlerin çözümlenmesi için valilikten talepte bulunulabilir. Bu durumlarda valilik var olan problemi ilk olarak belediyeden yardım alarak çözmeyi dener. Çözemediği durumlarda ise valilik devletin diğer kurumlarının olanaklarından yararlanabilir. Problemin çözülmesi için gereken maddi ihtiyaçlar valilik kanalıyla iller bankasına yönlendirilir. İller bankaları da belediyelerin müteakip ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden, belediyelere ayrılmış olan paydan valilik emrine gönderir (Çukurçayır, 2013: 198).

Yerel yönetimlerin mücadele etmekle sorumlu olduğu çevre sorunlarının varlığı ve yarattığı etkileri artık dünya çapında kabul edilmektedir. Çevre sorunları küreselleşme ve doğal fonksiyonların yerine getirilmesiyle bölgesel olmaktan çıkarak küresel bir problem haline gelmiş sorunsallaştırılmıştır. Küresel çevre problemleri, tüm dünya genelinde hep birlikte ilgilendiren ve etkileyen, bugünlerde geleceğe de

yansıyabilecek özellikte olan büyük boyutlu sorunlar olarak açıklanmaktadır (Kaypak, 2013: 20).

Üsküdar, İstanbul'un önemli ilçelerinden biridir ve yaklaşık 520.000 kişilik bir nüfusa sahiptir. Bu nedenle, çevre sorunları burada yaşayan insanlar ve çevre için büyük bir öneme sahiptir. Üsküdar'da yapılan araştırmalar, çevre sorunlarının ne kadar ciddi olduğunu anlamak için önemlidir ve çevre sorunlarının çözümüne yardımcı olabilir.

Üsküdar'da yapılan çevre araştırmaları, ilçenin çevresel durumunu ve doğal kaynaklarının nasıl etkilendiğini ortaya koyabilir. Bu araştırmalar, hava kirliliği, su kirliliği, atık yönetimi, trafik ve gürültü kirliliği gibi çevre sorunlarına neden olan faktörleri belirleyebilir. Böylece, çevre sorunlarının kaynaklarına odaklanarak, daha etkili çözümler geliştirilebilir.

Ayrıca, Üsküdar'da yapılan çevre araştırmaları, çevre sorunlarının sağlık üzerindeki etkilerini de inceleyebilir. Hava kirliliği, su kirliliği ve gürültü kirliliği gibi faktörlerin insan sağlığına olan etkileri araştırılabilir ve bu araştırmalar, çevresel sağlık risklerini en aza indirmek için alınacak tedbirlerin belirlenmesine yardımcı olabilir.

Sonuç olarak, Üsküdar'da çevre sorunları üzerine yapılan araştırmalar, ilçedeki çevre sorunlarının anlaşılmasına ve çözümüne yardımcı olabilir. Bu araştırmalar, ilçenin sürdürülebilirliği ve yaşanabilirliği için önemlidir ve çevre sorunlarının azaltılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Bu çalışmanın konu çerçevesinde ilk olarak, Yerel Yönetim ve Çevre kavramı tanımlanarak bu iki kavram arasındaki ilişkiye yer verilecektir. Bunun yanında Uluslararası anlaşmaların çevre sorunları üzerindeki etkisine, Üsküdar'da basına yansıyan çevre sorunlarına ve konu ile ilgili yapılan diğer araştırmalara değinilecektir.

Bu çalışmanın 3. Kısmında ise, Üsküdar alan araştırması örneği üzerinden Üsküdar'daki mevcut çevre sorunlarına değinilerek, bir yerel yönetim birimi olarak Üsküdar Belediyesi'nin çevre sorunlarının önlenmesi konusunda yerel algı düzeyi ölçülmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın 4. Kısmında Bulgular, 5. Kısmında Tartışma ve Sonuç, 6. Kısmında ise önerilere yer verilerek bu konuda gelecekte yapılacak çalışmalara temel oluşturması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın hipotezi 12 madde ile belirlenmiştir.

- Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılıkları yaş grubu unsuruna göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılıkları cinsiyet unsuruna göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılıkları medeni durum unsuruna göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılıkları yaşamlarının büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim yerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılıkları eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılıkları meslek dallarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algıları yaş grubu unsuruna göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algıları cinsiyet unsuruna göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algıları medeni durum unsuruna göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algıları yaşamlarının büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim yerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algıları eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algıları meslek dallarına bağlı olarak şekillenmekte midir?

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL BOYUTLARIYLA YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE SORUNLARI

Çalışmanın bu bölümünde yönetim kavramı ile yerel yönetim kavramına ve çevre sorunlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Yönetim Kavramı ve Yönetimin Özellikleri

Yönetim, ekonomik olan veya olmayan bir hedefe ilişkin olarak kurulan bir kuruluşun maddi kaynaklarının, insan kaynaklarının ve teknolojik kaynaklarının doğru bir şekilde yönetilmesi olarak ifade edilmektedir (Sönmez ve Toksoy, 2011: 53). Farklı bir tanıma göre yönetim kavramı, bir örgütün hedeflerini gerçekleştirmek adına kaynaklarını en etkili ve verimli bir şekilde kullanmasını sağlayan sürekli davranışlardan meydana gelen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu sürecin, yönetim süreci adı verilen temel aşamalardan geldiği görülmektedir. Bu temel aşamalar, halkalar şeklinde birbirine bağlı olarak, bir süreçler zinciri oluşturmaktadır. Bu süreçler zinciri, birbirine bağlı halkalardan oluşmasının beraberinde, döngüsel nitelikte taşımaktadır. Özetle, yönetim bir anlık süreç olmamak kalmayıp, sonlamış gibi görünerek yeniden başlayabilmektedir (Akdur, 2003: 9).

Yönetim, tutkuları, beklentileri, ihtirasları, amaçları ve gereksinimleri birbirinden farklı olan bireylere iş yaptırma sanatı olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı yönetimin nihai görevlerinden birisi, örgütü oluşturan iş görenlerin hedefleri ile örgütün amaçlarının verimli ve etkin bir biçimde uyumunun sağlanmasını gerçekleştirmektedir. Buna paralel olarak yönetim sayesinde başarı ancak, örgütün finansal ve fiziksel kaynakları ile insan gücünün uygun bir birleşimi ile mümkün olabilmektedir (Şahin, 2007: 524). Yönetim sayesinde başarıya ulaşmak için yönetim süreçlerinin de iyi bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir. Literatür süreçleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Planlama
- Yöneltme
- Karar verme

- Koordinasyon
- Örgütleme
- Değerlendirme
- İletişim
- Kadrolama
- Etkileme
- Planlama (Özgan ve Kalman, 2013: 115).

Anlaşıldığı üzere yönetim kavramı, pek çok evreden ortaya çıkan ve sınırları net olarak çizilemeyen bir kavram olarak belirtilmektedir. Asırlardır tanımı gerçekleştirilmiş ve farklı biçimlerde ifade edilmiş bir sosyal bilim olarak görülmektedir. Yönetim karamı bir evre, bir bilim ve sanat olarak kabul eden birçok görüş bulunmaktadır. Her bir görüşün temelinde birey ve bireye hizmet eden farklı esaslar ve maddi kaynaklar yer almaktadır. Ekonomistlere göre ortaya konulan tanımlara parasal yön, sağlıkçılara göre yapılan tanımlarda insani yön, üreticilere göre yapılan tanımlarda verim faktörü, siyasetçilere göre ise kurumsal yön planda tutulmaktadır (Basım ve Argan, 2009: 13).

Buna paralel olarak yönetim faaliyetlerinde iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki yönetim faktörü olmaktadır. Farklı bir söylemle yönetim sistemi olarak ifade edilmektedir. Yönetim sistemi başarılı olamazsa bir sonuç da elde edememektedir. İyi bir yöneyim ne kadar gerekliyse başarılı bir yönetim kadrosu da o derece gerekli olmaktadır (Özalp, 2012: 3).

1.2. Yerel Yönetim Kavramı

Toplum ve devlet düzeninin kopukluk yaşamadan devam etmesi ve örgütün ortak gereksinimlerini karşılamaya ilişkin hizmet ve malların üretilip topluma arz edilmesini kapsayan sistem olarak kamu yönetimi, hizmetlerin ülke kapsamında daha verimli ve daha etkili olabilmesi gayesiyle merkezi yönetim ve yerel yönetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Merkezi yönetim, esas itibariyle bakanlar ve bağlı oldukları kuruluşlardan, yerel yönetimler ise belediyeler, il özel idareler ve köylerden meydana geldiği bilinmektedir. Yerel yönetimler ve merkezi yönetimler, idarenin birbirini tamamlayan iki olgusu olup, örgüt ve görevleri ile bir bütünlük teşkil etmektedir

(Urhan, 2008: 85). Burada iki yönetim arasındaki farklılık hizmet sunumunda karşımıza çıkmaktadır. Merkezi yönetimden farklı olarak yerel yönetimlerin yetki ve sorumlulukları faaliyet alanlarında yerel kamu hizmeti sunma ile sınırlıdır. Burada sözü edilen yerel kamu hizmeti merkezi idareler yerine yerel yönetimlerin sundukları hizmetleri ifade etmektedir (Usta ve Bilgiç, 2016: 251).

Merkezi yönetimin görevleri dışında kalan, belli bir coğrafyada (köy, kent, il vb.) bulunan bireylerin toplu olarak hayat sürdürebilmek için en fazla alakalı oldukları hususlarda yardım sağlamak amacıyla oluşturulan, karar mekanizmaları halk tarafınca seçimle gelmiş, sürdüreceği etkinlik, sorumluluk ve görevlerle bağlantılı yasalarla çizgileri çizilmiş, özel imkanları bulunan, sürdürdükleri görevlerde merkezi yönetimden ciddi düzeyde farklı bir yapıya sahip olan kuruluşlar, "yerel yönetim" şeklinde açıklanmaktadır. (Ökmen ve Parlak, 2010: 20). 1982 Anayasasının 127. Maddesinde de yerel yönetimler "köy, belediye ve ilde yaşayan kesimin mahalli müşterek gereksinimlerini gidermek adına, kuruluş ilkeleri kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunda beyan edilen seçmenler tarafından oluşturulan kamu tüzel kişiler olarak açıklamaktadır (Yemen, 2017: 161). Ökmen ve Özer'e (2013: 15) göre yerel yönetimler kavramı, genel bağlamda temel kamusal hizmet ve malları verimli ve işlevsel bir şekilde kullanabilmesi beklenilen kurumlar şeklinde tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlarda da görüldüğü gibi yerel yönetimlerde yerinden yönetme ilkesi vardır. Bunun yanı sıra yerel yönetimler Türkiye'nin mevcut idare şekli bünyesinde işleyiş bütünlüğü göz önünde bulundurularak değerlendirilebilir. Merkezi yönetimlerin belirli bir sıralamada alt konumlarında yer almayan yerel yönetimler hukuka uygun bir denetim mekanizması kapsamına alınmaktadırlar. Merkezi yönetimden ayrı olan kurumlar olsalar dahi yerel yönetimlerin uyum sağlamaları zorunlu olan uygulamalar merkezi yönetimler tarafından belirlenmektedir (Ökmen ve Parlak, 2010: 20).

Yerel yönetimler tüm vatandaşlarla sıkı bir ilişki içerisindedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin vatandaşlarla iç içe bir yapıda olduğu ifade edilebilir. Merkezi idarelerde yöneticilerle yakın temasta bulunmak mümkün olmayabilir. Bu sebeple yerel yönetimlerde yönetici ve vatandaş ilişkisinde sıkı bir dostluk. Bu faktör yerel

yönetimlerin vatandaşlar ile sıkı sıkıya bir yapıda yer almalarına yardımcı olmaktadır (Yaman, 2010: 25).

1.2.1. Yerel Yönetimlerin Önemi

Günümüzde devletin kamu hizmetleri sunumundaki rolünde önemli değişimler meydana gelmektedir. Yerelleşme politikalarının etkisi kapsamında kamu hizmetlerinin beyan edilmesinde tüm dünya merkezi yönetimden yerel yönetimlere görev ve yetki verilmektedir. Kamusal hizmetlerin gerçekleştirilmesinde yerel yönetimlerin rolü giderek arttığı görülmektedir (Sezer ve Vural, 2010: 203). Bilindiği gibi toplumsal büyüme ve gelişmenin sağlanması için öncelikli olarak yerel düzeyde büyüme ve gelişmenin sağlanması gerekmektedir. Bu noktada halkın geçim ve kendilerini geliştirdiği dönemlerinin ön plana çıkarılmasında merkezi yönetimlerle yerel yönetimlerin mevcut işlev, sorumlulukları tam anlamıyla gerçekleştirmeleri son derece önemlidir (Metin, 2007: 31). Bulut ve Bimay'a (2020: 2267) göre, yerel halkın yaşadığı bölgedeki temel ihtiyaç ve gereksinimlerinin karşılanması yerel yönetimlerin etkin çalışması ile yakından ilişkilidir. Bu noktada yerel yönetimlerin yerel halkın gereksinimlerine karşılık verecek düzeyde etkin çalışması önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyada genelinde hızlı nüfus artışıyla hızlı şehirleşmenin ortaya çıkardığı çapraşık ve kapsamlı problemlerin çözümlenmesinde merkezi yönetim ölçeğinin yeterli düzeyde etkin ve işlevsel olmaması, halkın yönetime doğrudan dahil olmasının önemini arttırmış, merkezi yönetimle aralarındaki net bir iş bölümünde hareket alanı daha çok kültürel ve sosyal hizmetlerle ve bit ölçüde imar işlemleriyle kalan yerel yönetimlere şehirlerin ekonomik gelişmesinde yeni görevler yüklenmesi, bu yönetimlerin önemini artıran faktörler olmuşlardır (Köse, 2004: 3). Ulusal ve yerel kalkınmasını yanında yaptıkları yatırımlarla bölgesel kalkınmaya da büyük yarar sağlamaktadır. Bunun yanında merkezi yönetimler halkın o bölgeden gereksinimler ve istekleri farklılık gösterebilmektedir. Söz konusu durum meydana geldiğinde yerel yönetimler yerel halkın arz ve gereksinimlerine daha gerçekçi yanıtlar verebilmektedir (Akyol, 2012: 20).

1.2.2. Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi

Günümüzdeki çağdaş yerel yönetim yapısına uygun yapılar Antik Yunan ve Roma'da görülmüştür. Avrupa'da monarşi ve Burjuvazi ile beraber çağdaş şehirler ve şehir yönetimleri ortaya çıkmıştır. Çağdaş şehir idareleri özellikle 18.ve 19. yüzyıllarda ortaya çıkmış ve Avrupa haricindeki bölgeleri de etkisi altına almıştır. Yerel yönetimlerin kronolojk açıdan çeşitli ülkelerde çeşitli dönemlerde fark edilmiş ve kendini ilerletmiş olması sebebiyle dünyanın her yerinde yerel yönetimlerin ilerleme oranları ve ilerleme seviyesi değişiklik göstermektedir. Yerel yönetimler son zamanlarda gerek bölgesel gerekse ülke genelinde önemi her geçen gün artan, önemli devlet, bölge halkı ve sivil halk tarafından daha çok anlaşılmaya başlanan bir olgu halini almıştır (Çukurçayır (2013: 106).

Türkiye'de yerel yönetimlerin geçmişi Tanzimat dönemine dek uzanmakla beraber, yerel yönetimler 1854 yılı itibariyle kurulmaya başlanmıştır (İnci, 2011: 24). Tanzimat'tan evvel Osmanlı Devleti'nde kentlerdeki belediye hizmetleri genellikle kadılık sistemi ile yerine getirilmekteydi. Kadılık müessesesi, moderm bakımdan yerel yönetim birimleri olmasa da yerel hizmetler vakıflar, mahalle teşkilatı ve vakıflar ile beraber temelde bu mesesse tarafından gerçekleştirilmiştir (Akyol, 2013: 22).

Tanzimat öncesi dönemde farklı müesseseler vasıtasıyla yerine getirilmeye çalışılan yerel hizmetler, Tanzimat sorasında değişim göstermiştir. Klasik Osmanlı idaresindeki olumsuzluklar iyice netleşmiş, var olan durumunun değiştirilmesinin zorunluluğu görüşü ortaya çıkmıştır. Bu amaçla yapılan araştırmalar, bugün yerel yönetim sisteminin temellerini oluşturmaktadır (Akyol, 2013: 30). Türkiye'de yerel yönetimlerin yasal benlikleri açısından işleyiş şekilleri ise Cumhuriyet döneminden itibaren uygulanmaya başlamıştır. 1924 yılında 442 sayılı köy kanunu ile 1930 yılında çıkartılan 1580 sayılı belediye kanunları belediyelerin ve köy idarelerinin tüzel kişilik kazanmasında oldukça etkili olmuştur (İnci, 2011: 24). 1930 yılında açıklanan 1580 sayılı belediye kanununun 2. maddesinde belediyeler kurulurken, Köy İhtiyar Heyeti'nin bir tutanak ile ya da beldede oy kullanma hakkı olan vatandaşlardan %50'den fazlasının yaşam bölgesindeki en üst düzey amire başvurmaları gerektiği ifade edilmiştir (Çukurçayır, 2013: 153). Günümüzde faaliyet gösteren il özel idareleri de Osmanlı zamanından kalan ve neredeyse 140 yıllık bir temele dayanan yönetim

şeklidir. İlk kez 1864'de Tuna Vilayeti Nizamnamesi ile kurulmuş olan "Vilayet Umum Meclisi" ve Türk yönetim sistemi kapsamına alınan il özel idareleri Fransız il (department) sistemi modeli göz önünde bulundurularak ortaya çıkarılmıştır. 1864 ile 1870 Nizamnamelerinde tüzel kişilik verilmeyen il özel idareleri kurulmuştur (Ökmen ve Parlak, 2010: 155). Ancak Tanzimat öncesi dönemde yapılan bu gelişmelerin yerel yönetimlerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine ciddi düzeyde katkı sağlamadığı görülmektedir (Akyol, 2012: 5).

1985 yılı itibari ile yerel yönetimlerin yetki ve görevleri açısından güçlendirilmesine ilişkin faaliyetler hızlanmıştır. Söz konusu girişimler dahilinde dikkat çeken adımlar, emlak vergisinden doğan kazancın belediyelere aktarılması, bakanlık kontrolünde olan imar planlarının onaylanması görevinin de belediyelere bırakılmasıdır. Bu süreçte Türkiye'deki belediyecilik algısında ciddi gelişmeler yaşanmış, bölge toplumlarının yerel yönetim algısı da bununla birlikte gelişmiştir. Aynı dönemde küreleşmeyle beraber yerel yönetimlerce özelleştirme faaliyetleri başlatılmış, belediyeler etkinlik ve verimlilik endişesi sebebiyle neler yapılır araştırma sürecine girmişlerdir (Çukurçayır, 2013: 176).

1960 Askeri müdahalesinden, 1961 Anayasasının yapılmasına kadar geçen sürede 6 Haziran 1960 yılında kabul edilen 5/21 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile gerçekleştirilecek olan yeni seçimlere kadar belediye başkanlarının görevlerine son verilmiştir. Bazı durumlar dışında il merkezilerine (İzmir ve İstanbul) valiler, ilçe merkezilerine belediye başkanları atanmış, mevcut görevler bu atanan bireyler tarafından gerçekleştirilmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesinin ortaya çıkardığı 1961 Anayasası yerel yönetimleri yeni bir görüş ile düzenlemek istemiş ve önceki dönemlerde yer alan merkeziyetçi uygulamalardan farklı olarak yerel yönetimlerin daha da gelişmesini istemiştir (Akyol, 2012: 49) Yerel yönetimlerin, üniter devletlerde aktif bir şekilde yer alabilmesi bu ülkelerin yerinden yönetim görüşünü benimsemelerine, güçlü bir yerel yönetim şekline sahip olmalarına ve anayasal düzenlemelerinde yerinden yönetimi kabul görmelerine bağlı olmaktadır (İnaç ve Ünal, 2006: 125). Yine anayasalarda ülkenin merkezi yönetimle yönetilmesiyle birlikte mahalli müşterek gereksinimlerin halledilmesi için yerel yönetimlerin de aktif olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. 1982 Anayasasında yerel yönetimlerin kuruluş

amaçları ve görevleriyle ilgili bilgiler 127. Maddede açıklanmıştır. Madde içeriğinde "Mahalli idareler; il belediye ya da köy halkının mahalli müşterek gereksinimlerini gidermek adına kuruluş esasları kanunla ifade edilen ve karar mekanizmaları, yine kanunla belirtilen, seçmenlerce seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir" açıklaması yapılmıştır (Çukurçayır, 2013: 178).

1.2.3. Yerel Yönetimler ve Organları

Yerel yönetim birimleri, il özel idareleri, belediyeler, büyükşehir belediyeleri ve köy yönetimlerinden meydana gelmektedir (Mehmetbeyoğlu, 2020: 227; Ökmen ve Özer, 2013: 26). Söz konusu yerel yönetim türleri ile yerel yönetimlerin görev organlarına ilişkin bilgiler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.2.3.1. İl Özel İdaresi Görevleri ve Organları

Anayasada mevcut olan yerel yönetimlerden birisi olan iş özel idareleri il genelinde yerel hizmetleri gerçekleştirmek için kurulmaktadırlar (Erbay ve Akgün, 2013: 233). Türkiye'de il özel idareleri 1913 yılında çıkartılan İdare-i Umumiye-i Vilayet-i Kanunu ile tüzel kişilik kazanmıştır. Söz konusu kanun toplam 149 maddeden meydana gelmekle birlikte, illerin genel ve özel yönetimlere dair düzenlemeleri kapsamaktaydı. Kanunun ilk 74 maddesi illerin genel yönetimine dair düzenlemelere aitken, 75-19'uncu maddeler ise il özel idarelerini ilgilendirmekteydi. Kanunun il yönetimini ilgilendiren bir bölümü 1949 yılında çıkartılan 5442 sayılı il idaresi kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2005 yılına dek birtakım değişikliklere uğrasa da il özel idareleri 1913 tarihinde çıkartılan kanunla yönetilmeye devam etmiştir. 1913 yılında çıkarılan kanun 2005'te 5302 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmıştır. İl özel idareleriyle ilgili yeni kanunla beraber il özel idarelerinin işleyişine dair yeni bir sürece girilmiş ve Osmanlı döneminden kalan işleyiş sona ermiştir (Erdem, 2011: 79; Şengül, 2010: 44).

İl özel idareleri genel sekreterlik, tarım, mali işler, hukuk, imar, sağlık ve insan kaynakları birimlerinden oluşmaktadır. İllerin fiziksel nitelikleri ve gelişmişlik oranları temel alınarak il özel idarelerinde çalışanların sayıları da farklılık göstermektedir. İl özel idarelerinde genel sekreterler hizmetleri sürdürürken valilere karşı sorumludurlar. İlçelerde il özel idarelerinin işlerini yürütmekle görevlendirilen

ve kaymakamlara bağlı olan ilçe özel idare teşkilatları bulunmaktadır (Tamer, 2007: 29). İl özel idarelerinin temel görev ve sorumlulukları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Kanunlarla ifade edilen ve kendilerine sunulan hizmetleri gerçekleştirebilmek için tüzel ya da gerçek kişilerce yapılacak olan çalışmalara ruhsat vermek, izin vermek ve gerçekleştirilen çalışmaları denetlemek,
- Kanunlarla ifade edilen sınırlar çerçevesinde yönetmelik çıkarmak, emir vermek, yasak koymak, yasakları uygulamak ve yasakları ezen ilgililere ceza kesmek,
- Hizmetleri gerçekleştirebilmek için borç almak ya da bağış kabul etmek,
- Hizmetlerini sürdürmek ve görevlerini gerçekleştirebilmek için taşınır ve taşınmaz mallar almak, kiralamak, satmak, takas etmek ya da mallara ilişkin sınırlı ayni hak tesis etmek,
- Finansal değeri 25.000 TL'ye kadar olan, resim, vergi ve harçlar haricindeki dava konusu olan uyuşmazlıkların anlaşmayla tasfiyesine karar vermek,
- Mevcut özel kanunlar kapsamında il özel idaresi adına vergi ve harçları tahsil etmek,
- Belediye sınırları haricindeki umuma açık alanlarda kurulacak olan tesis ve işletmelere ruhsat vermek ve kurulan yerleri denetlemek,
- İl özel idaresinin hizmetleri ile ilgili halkın fikir ve görüşlerini belirlemek için kamuoyu araştırmaları yapmak (Erbay ve Akgün, 2013: 236; Çukurçayır, 2013: 167-268).
- Sağlık, endüstri, ticaret ve tarım uygulamalarına ilişkin ilin çevre düzenini gerçekleştirmek, toprağın korunması, bayındırlık ve iskân çalışmalarının gerçekleştirilmesi, sosyal hizmet ve yardımların sağlanması, erozyonun önüne geçilmesi, yoksullara mikro seviyede krediler sağlanması, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ile diğer eğitim kurumları adına arsa temin edilmesi, bu kurumların bina onarım ve bakımlarının gerçekleştirilmesi, gereken finansal desteğin sağlanması,

Belediye sınırları kapsamı haricinde kalan yerlerde yol, imar, su, katı atık, kanalizasyon, çevrecilik, yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor, orman

çalışmalarına destek verilmesi, ağaçlandırma faaliyetlerinin yapılması, park ve bahçe işlerinin düzenlenmesi (Şengül, 2010: 52).

1.2.3.2. Köy Yönetimi Görevleri ve Organları

Çağdaş toplum hayatında şehirleşmenin sürekliliğinin olması ve 1950 yıllarından sonra artan hızlı şehirleşeme ile beraber belediye ve köyler yeni hizmetleri ve gereksinimleri karşılayamaz duruma geldiği bilinmektedir. Meydana gelen bu yetersizlik iktisadi ve siyasi alanda değil, yerel yönetimler ile ilgili yasaların yetersizliğini de vurgulamıştır. Bundan dolayı söz konusu problemlerin çözümlenmesi adına yerel yönetimlerin yapısındaki değişiklikler yasal düzenlenmeleri de zorunlu kılmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak 6360 köy kanunu yürürlüğe girmiştir (Devecel, 2019: 5).

Köy yasasının birinci maddesine göre, nüfusu 2.000'in altında olan yerleşim yerleri "köy" statüsünde yer almaktadır (Çukurçayır, 2013: 301). Yürürlükte olan 1982 Anayasasının 127.maddesi kapsamında köylerin yerel yönetim olarak kabul edildiği ifade edilmektedir. Ancak resmi olarak yasalarla tanımlanmış olan köy yönetimlerinin uygulama dahilinde varlıklarını söylemek son derece güçtür. Zira köy yönetimleri finansal destek eksikliği ve çalıştırılacak personel bulamadıklarından yasalarla ifade edilen etkinliklerini gerçekleştirmekte güçlük yaşamaktadırlar. Köy yönetimlerinin verilecek hizmetlerde etkin rol almaktan uzak olmaları sebebiyle köylerin merkezi yönetim desteğine gereksinim duydukları bilinmektedir. Bunun yanı sıra köy yönetimlerinin pek çok hizmeti gerçekleştiremediği durumlarda köylerin gereksinimleri il özel idarelerince karşılanmaktadır (Şengül, 2010: 256). Köylerin gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik yapılan son düzenleme 6360 sayılı kanun olarak bilinmektedir. Önceleri 34.337 olan köy sayısı, 6360 sayılı Yasanın gerçekleştirilmesinin ardından 18.217 oranına düşmüş, 16.120 köy mahalle olarak kabul edilmiştir. Bu mahallelerde yaşayan mahallelinin ortak gereksinimlerinin bazılarının bağlı oldukları ilçe belediyeleri tarafından bazılarının da büyükşehir belediyesi tarafından karşılanacağı açıklanmıştır (Göküş ve Alptürkler, 2016: 68).

Köy yönetimlerinin il özel idaresi tarafından sağlanan hizmetler dışında kalan hizmetleri sunmaları için kendilerine ayrılan bütçeleri bulunmaktadır. Köy kanununa

göre köylerde harcanacak para tutarı, köylülerin ihtiyaçlarını ve köyün gereksinimlerini gidermek için isteğe bağlı hizmetler ödeneği ve zorunlu hizmetler ödeneği şeklinde ikiye ayrılmıştır. Köy muhtarı ile diğer görevlilere ödenen maaşlar, arazi vergileri gibi yönetim masrafları köy yönetimlerinin zorunlu giderleri arasındadır. Köydeki zorunlu hizmetler sağlandıktan sonra köy yönetiminin uygun görmesi halinde talebe bağlı hizmetler için harcamalar yapılabilir (Erbay ve Akgün, 2013: 254). Sahip olduğu ödenek ile köy yönetimlerinin yerine getirmekle yükümlü oldukları görev ve sorumluluklar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Köylere içme suyunun getirilmesi,
- Köylerde bulunan evlere tuvalet yaptırılması,
- Köylerdeki evlerin çevrelerinin temiz tutulması,
- Köy sınırları kapsamında hayvan hastalıklarının önüne geçilmesine ilişkin tedbirler alınması,
- Çiftçi mallarının korunmasına ilişkin önlemler alınması,
- Zararlı böceklerin çoğalmasını engelleyici önlemler alınması,
- Köy odası, mescit, okul ve yol yapımına destek olunması gibi hizmetler köy yönetimlerinin sağlamak zorunda oldukları hizmetlerdir.
- Ahırlar ile evlerin ayrılması, binaların boyanması, mezraların korunması ve köyün ihtiyacı olan zanaatkârların yetiştirilmesi köy idaresinin isteğe bağlı sorumlulukları kapsamındadır (Erbay ve Akgün, 2013: 253; Çukurçayır, 2013: 301).

1.2.3.3. Belediyenin Görevleri ve Organları

Osmanlı'da günümüzdekiyle doğru orantılı bir şekilde belediyecilik sisteminin oluşturulması çabalarının kökeni Tanzimat Fermanı'na dayanmaktadır. Tanzimat Fermanı'ndan önceki dönemlerde de çeşitli yerel kuruluşlar belediyecilik rolünü üstlenmiştir (Ökmen ve Parlak, 2010: 189). Günümüzde belediyeler 5393 sayılı kanuna göre faaliyetlerini yürütmektedir. 5393 sayılı yasanın 3. Maddesinde belediye kavramı tanımlanmıştır. Tanıma göre "Yerleşim yerlerinin ve yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin ortaklaşa ihtiyaçlarını gidermek için kurulan, karar verme mekanizmaları seçmenler aracılığıyla belirlenerek oluşturulan, mali ve idari özerkliğe

sahip kamu tüzel kişisidir" ifadesiyle açıklanmıştır. Bu tanımla ilgili açıklamanın 1580 sayılı eski yasanın birinci maddesi ile benzerlik gösterdiği bilinmektedir (Çukuinrçayır, 2013: 180). Diğer taraftan 5393. kanuna göre toplam vatandaş sayısı beş bin veya beş binden fazla olan bölgelerde belediye kurulabileceği belirtilmiştir. Ancak bu ifade nüfusu beş bin veya beş binden fazla olan her bölgede belediye kurulması anlamına gelmemektedir. Belediye kurulabilmesi için bölgede yaşayan vatandaş sayısı ile birlikte bu vatandaşların yaşadıkları alanda belediye kurulmasına yönelik talep oluşturması gerekmektedir. Sonrasında bu talep ilgili inceleme ve araştırmalar sonucunda gerçekleşebilir. (Erbay ve Akgün, 2013: 256; Boz, 2007: 29). Belediyelerin yer aldığı yerleşim bölgelerinde yaşayan vatandaş sayısı 2.000'den aşağıya inmesi halinde İçişleri Bakanlığı'nın tavsiyesi ve Danıştay onayı ile beraber köye çevrilebilir. Belediye olma durumu ortadan kalkan bölgelerin köye dönüşüm aşamaları il özel idarelerince sürdürülür. (Erbay ve Akgün, 2013: 259).

Türkiye'de yerleşim yeri ve nüfus büyüklüğüne göre belediyelerin bir bölümü büyükşehir belediyesi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. 1984 yılında çıkartılan 3030 sayılı yasası Türkiye'de büyükşehir belediyelerinin oluşturulmasına ilişkin işlemleri ve uygulamaları kapsayan ilk kanundur. 30 yılı süreyle kullanılmış olan büyükşehir belediye yasası 2004 yılında ortaya çıkarılan 5216. Yasayla ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde halen 5216 sayılı kanun yürürlüktedir. Kanunun esas amacı büyükşehir belediyelerinin yasal statülerini planlamak, vatandaşlar için gerçekleştirilecek işlemlerin daha işlevsel, planlı ve uyum içerisinde sürdürülmesini hedeflemektedir (Erbay ve Akgül, 2013: 285).

Belediyeler Türkiye'de yerel yönetimler kapsamında son derece kritik konumdadır. Zira belediyeler yerel yönetimler oluştuğu andan beri temel yerel sorumlulukların gerçekleştirilmesinde önemli bir konumda bulunan yapılar şeklinde değerlendirilmiştir. Belediyelerin bu konumda olması il özel idarelerinin ve köylerin zamanla güç kaybetmesine sebep olmuştur. Belediyelerin sorumlulukları ve görev çerçeveleri net bir şekilde açıklanmış, vatandaşların isteklerini mümkün olduğunca işlevsel biçimde gerçekleştirmeye gayret eden yönetim birimleri olmuştur. (Şengül, 2010: 69).

Belediye yönetiminin başında belediye başkanları gelmektedir. 5393 sayılı yasa dahilinde belediye yönetiminin başı ve belediye tüzel kişiliğinin ana yöneticisidir (Erdem, 2011: 115). Belediye başkanları izin ya da hastalık dolayısıyla görevden ayrılmaları durumunda bu süreler dahilinde yerine vekalet etmek için belediye meclis üyeleri arasından bir üye görevlendirilir. Başkana söz konusu süreç içerisinde vekalet eden üye başkanın mevcut tüm haklarına da sahiptir. Vefat ya da istifa durumlarında belediye başkanlığı kendiliğinden sonlanmaktadır (Çukurçayır, 2013: 197). Görevde oldukları zaman dilimi içerisinde belediye başkanlarının yerine getirmekle yükümlü oldukları görev ve sorumluluklar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Belediye teşkilatının en yüksek amiri olarak belediyenin sevk ve idaresini sağlamak, belediyenin mevcut hak ve çıkarlarını korumak,
- Başkanı olduğu belediyeyi tasarlanan stratejik plana göre yönetmek, belediyenin kurumsal stratejisini hazırlamak, hazırlanan stratejilere uygun şekilde bütçeyi, belediye personelinin performans kriterlerini, yürütülecek etkinlikleri hazırlamak, uygulamak, izlemek, değerlendirmek ve yapılan işlere ilişkin raporları meclise sunmak,
- Bağlı olduğu belediyeyi resmî törenlerle devlet dairelerinde ya da davalarda temsil etmek veya yerine vekil atamak,
- Belediye encümenine ve belediye meclisine başkanlık etmek,
- Belediye meclisinde veya belediye encümeninde alınan kararları uygulamaya koymak,
- Belediye bütçesini uygulamak, bütçede meclis ve encümen yetkisi haricindeki aktarmalara onay vermek,
- Belediye çalışanlarının atama işlemlerini gerçekleştirmek,
- Belediyenin mevcut ya da belediyeye bağlı olan kuruluşlarla işletmeleri denetlemek,
- Sorumlu olduğu yerleşim biriminin sınırları dahilinde yaşayan vatandaşların sağlık, mutluluk, esenlik ve huzurunu tesis etmek için gereken düzenlemeleri yapmak,
- Belediye bütçesi kapsamında yoksul ve yardıma ihtiyacı olan bireyler için ayrılan ödeneği kullanmak, engelli bireylere ilişkin hizmetleri sürdürmek ve

engelliler için merkezler oluşturmak (Şengül, 2010: 99; Çukurçayır, 2013: 197).

Belediyelerin diğer bir yönetim organını belediye encümeni oluşturmaktadır. Belediye encümeni belediye başkanının yönettiği bir kuruldur. Belediye encümeni il belediyelerinde ve nüfusu 100.000'in üzerinde olan belediyelerde belediye meclis üyelerinden her yıl gizli oy ile belirlenen dört üye ile biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere belediye başkanının her yıl birim amirlerinden seçtiği dört üyeden oluşmaktadır. Diğer belediyelerde ise her yıl kendi üyeleri içinden bir yıl için gizli oyla seçilen üç üye ile biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere belediye başkanının birim amirleri arasından belirleyeceği üç üyeden meydana gelmektedir. Belediye başkanının encümen toplantılarına katılamayacak olduğu durumlarda belediye başkanının görevlendireceği yardımcı ya da encümen üyesi encümenin başkanlığını yürütmektedir (Şengül, 2010: 95; Çukurçayır, 2013: 195) Görüldüğü gibi karar organı olarak belediye encümenleri meclisten bağımsız şekilde karar alma yetkisine sahiplerdir. Yürütme mekanizması olarak değerlendirildiğinde belediye encümenleri meclis tarafından verilen birtakım kararları yürütmekle sorumludur (Akbulut, 2007: 113). Belediye encümeninin sahip olduğu yetki ve sorumluluklar şunlardır;

- Stratejik planları, yıllık çalışma programlarını, bütçe ve kesin hesap incelemelerini tamamladıktan sonra meclis üyelerine sunmak,
- Yıllık çalışma programı kapsamına dahil edilen işlerle ilgili kamulaştırma kararlarını alıp uygulamaya koymak, öngörülmeyen giderler ödeneğinin harcanacağı alanları tespit etmek,
- Kanunlar tarafından belirlenmiş olan yetki kapsamındaki cezaları uygulamak,
- Resim, harç ve vergiler haricindeki, miktarları 5.000 TL'ye kadar olan (dava konusu olmuş) belediye alacaklarının anlaşma ile tasfiyesine karar vermek,
- Taşınmaz malların alım ve satımlarına ilişkin kararları vermek, taşınmaz malların süresi 3 yılı geçmeyecek şekilde kiralanmasını kararlaştırmak (Ökmen ve Parlak, 2013: 261; Şengül, 2010: 96).

Yukarıda yer alan görev ve sorumlulukları yerine getirme sürecinde encümen gündemleri belediye başkanları tarafından hazırlanmaktadır. Bunun yanı sıra belediye başkanının uygun kabul ettiği durumlarda encümen üyelerinden gelen gündem

maddeleri de incelemeye alınır. Belediye başkanınca havale edilmemiş olan gündem maddeleri encümen toplantılarında görüşme konusu kapsamına alınamaz. Encümen toplantılarında verilen kararlar belediye başkanı ve encümen üyelerinin imzası ile onaylanmış olur. Encümen kararları karşıtı oy verenler karşıt olma nedenlerini bildirmek durumundadırlar. Encümen üyeleri yakın akrabalarıyla ilgili konuların konuşulduğu toplantılara katılım sağlayamazlar (Çukurçayır, 2013: 196).

Yukarıda belediyelerin yönetim organları ve görevlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Bunun yanında belediyelerin de birer tüzel kişilik olarak yerine getirmekle yükümlü oldukları bazı görev ve sorumluluklar bulunmaktadır. Belediyelerin görev ve sorumlulukları sahip oldukları yerleşim yerleri ile sınırlı olmakla beraber, belediyelerin temel görev ve sorumlulukları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Su ve kanalizasyon, imar ve ulaşım gibi kentsel alt yapı düzenlemelerini yapmak,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemleri geliştirmek,
- Çevre sağlığını korumak, temizlik işleri ile ilgilenmek, katı atıklara ilişkin tedbirler almak,
- Zabıta, itfaiye, ambulans, acil yardım ve kurtarma çalışmalarını sürdürmek,
- Şehir içi trafik sistemlerini düzenlemek,
- Defin ve mezarlık işlemlerini sağlamak,
- Yeşil alanların korunmasına ilişkin tedbirler almak, ağaçlandırma faaliyetleri yapmak,
- Şehir içi park ve konut planlarına katkıda bulunmak,
- Yer aldığı bölgede sanatsal ve kültürel faaliyetler düzenlemek, gençlik ve spor çalışmalarında bulunmak, bölgenin turistik tanıtımına katkı sağlamak,
- Yer aldığı bölgede sosyal hizmet ve yardım, evlendirme, meslek ve yetenek edindirme çalışmalarını sürdürmek,
- Bölgenin ticari ve ekonomik bakımdan gelişimine katkıda bulunacak uygulamalar yapmak,
- Anakentlerde nüfusu 50.000 ve üzeri olan yerleşim birimlerinde kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmak (Çukurçayır, 2013: 184).

Yukarıda belirtilen görev ve sorumluluklar belediyelerin yetkili oldukları yerleşim yeri sınırları içinde geçerlidir. Belediye sınırları haricinde kalan ve komşu belediye sınırları dahilinde mevcut bölgelere hizmet sunabilmesi için belediye meclisinin onayı gerekmektedir. Belediyelerce sağlanacak olan hizmetlerin kalitesi ve önceliği belediyenin sahip olduğu imkanlara ve hizmetlerin aciliyetine bağlıdır. Sağlanacak olan hizmetlerdeki öncelik sırası ilgili yönetim birimleri ile belirlenmektedir. Belediyelerin halka hizmetleri uygun zamanda ve şekilde ulaştırmaları kendi sorumlulukları kapsamındadır. Hizmet sağlamada engelli, muhtaç ve yaşlı bireylerin hizmet önceliği vardır. Belediyeler sağladıkları hizmetlerde bu faktörleri dikkate almaktadırlar. Belediyelerin engelli, muhtaç ve yaşlı bireylerin ihtiyaçları yönünde verecekleri hizmetlerin kapsamı ve çeşitliliği de değişmektedir (Şengül, 2010: 79).

1.3. Yerel Yönetimlerin Çevre Yönetimi Alanındaki Rolleri

Günümüzde, dünya nüfusunun yarısının, Türkiye nüfusunun %70'inin, Avrupa nüfusunun %80'inin, şehir merkezlerinde yaşadığı görülmektedir. Bundan dolayı bütün dünyada olduğu üzere ülkemizde de şehirler, artan nüfusları ve ekonomik ağrılıkları neticesinde önemli rolleri üstlenmektedir. Söz konu bu rollerin gereğini yerine getirmekte de zorlanmaktadır. İklim değişikliği sorunundan da gerek sorumlulukları gerekse de etkilenecek nüfusu barındırmaları sebebiyle iklimsel risk ve olanaklar bakımından giderek daha da önemli bir hale gelmektedirler. Bu kapsamda yerel yönetimler çevre problemlerinin önlenmesinde önemli sorumluluk sahibi olmaktadır (Gökalp-Alıca, 2018: 10). Belediyeler ile il özel idarelerinin ve köy yönetimlerinin çevre sorunlarının çözümüne yönelik rol ve sorumlulukları aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.3.1. Belediyeler ve Çevre Yönetimi

Belediyeler hem yöneticiler hem de iş görenler ile yerel yaşama en yakın olan örgütler arasında bulunmaktadır. Bundan dolayı yerel düzeyde meydana gelen problemleri merkezi yönetimden çok daha yakından tanıma imkanına sahip olmaktadır. Belediyelerin bünyesinde o bölgede yaşayan bireylerin çalıştığı görülmektedir. Bundan dolayı bölgesel-yerel bilinç oldukça yüksek düzeyde seyretmektedir. Söz konusu durum şüphesiz çevresel sorunlarla da

ilişkilendirilebilmektedir. Belediyeler çevresel sorunlar kapsamında itibarı ile de diğer yerel yönetim örgütlerinden daha çok önemli bir fonksiyona sahip olmaktadır. Söz konusu örgütlerin üstlendiği roller sayesinde muhtemel bir çevresel tehlike, henüz bir bölgeye yayılmadan sonlandırılabilmektedir (Zeytin ve Kırlıoğlu, 2014: 244). Bugün sağlık hizmetleri, katı atıkların toplanması ve bertaraf edilmesi, su kıyılarının ve kaynaklarının korunması, planlı şehir yapılanması, alt yapı gibi görevler belediyelerin yerine getirmesi gereken temek çevresel yükümlülükler olarak karşımıza çıkmaktadır (Zülfikar ve Beken, 2014: 75).

Büyükşehir Belediyeleri sürdürülebilir kalkınma esaslarına uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak adına ağaçlandırma yapmak, moloz, çakıl, kum depolama alanlarını, kömür ve odun depolama ve satış alanlarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine sebebiyet vermeyecek tedbirleri almak, büyükşehir katı atık yönetim planını düzenlemek, bu atıkların toparlanması ve boşaltılmasına dair düzenlemeler yapmak, katı atıkları geri dönüşümünün değerlendirilmesi, yok edilmesine ve depolanmasına yönelik hizmetleri yeri getirmek, bu gayeyle tesisler kurmak, işletmek ya da işlettirmek, tıbbi ve sanayi atıklarına yönelik hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli olan tesisleri temin etmek, işletmek ve denetlemek, deniz araçlarının atıklarını toplamak ve toplatmak ve bununla ilgili planlamalar yapmak olarak görevleri tanımlanmaktadır (Gökalp-Alıca, 2018: 16).

Üsküdar Belediyesi, çevre ve doğa koruma konusunda çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Örneğin, belediyenin "Çevre Dostu Belediyecilik" projesi kapsamında, atık yönetimi ve geri dönüşüm konularına önem verilmektedir. Bu proje kapsamında, belediye tarafından atık toplama kutularının yerleştirilmesi, atık tesislerinin modernizasyonu ve geri dönüşüm çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca, belediyenin "Yeşil Alanlar" projesi kapsamında, parklar ve yeşil alanların oluşturulması ve mevcut yeşil alanların bakımı yapılmaktadır.

Belediyenin diğer çevre koruma çalışmaları arasında, su kalitesinin izlenmesi, hava kalitesi ölçümleri ve gürültü ölçümleri gibi konular yer almaktadır. Bu çalışmalar sayesinde, Üsküdar'da çevre kalitesinin izlenmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

Sonuç olarak, Üsküdar Belediyesi çevre koruma konusunda çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projeler sayesinde, atık yönetimi, geri dönüşüm, yeşil alanlar ve diğer çevre koruma çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar sayesinde, Üsküdar'da çevre kalitesinin iyileştirilmesi hedeflenmektedir.

1.3.2. İl Özel İdareleri ve Çevre Yönetimi

Şüphesiz çevre problemleri yalnızca belediyelerin geleneksel uygulamalarıyla çözümlenmesi mümkün olmamaktadır. Belediyenin sunduğu diğer hizmetler ile entegre bir çevre yönetim sistemi oluşturmak önem arz etmektedir. Bunun yanında belediye sınırları dışında kalan bölgelerde çevre sorunlarının çözümünde il özel idarelerine önemli görevler düşmektedir. 5197 sayılı yeni İl Özel İdareleri kanunu ile bu birimler; bayındırlık, imar, sosyal ve sağlık ile ilgili yardım, çevre sağlığı ve korunması, orman tesisi, ağaçlandırma çalışması, ekonomik ve ticaret, kültür haberleşme ve turizmle alakalı farklı görevlerin yükü omuzlamaktadır. Bununla beraber il özel idareleri, belediyelerle iş birliği halinde atık toplanması, ortak tesisler kurulması ya da kurdurulması, işletilmesi ve denetlenmesi gibi farklı sorumlulukları bulunmaktadır (Gökalp-Alıca, 2018: 16; Zeytin ve Kırlıoğlu, 2014: 245-247).

1.3.3. Köy ve Çevre Yönetimi

442 sayılı Köy Kanunun 12. maddesine göre köylerin mecburi ve talebe bağlı görevleri gruplandırılırken, 13. Madde, 37. Fıkrasında yer alan zorunlu görevler sıralanmaktadır. Bunların çevre ile ilgili olanları, su birikintilerini kurutma, su yollarını düzeltmek, çeşme yapmak, temizlik işleri yapmak, su kenarları, yol yapma vb. su baskınlarında selin yolunu değiştirmek ağaçlandırmak bulunmaktadır (Zeytin ve Kırlıoğlu, 2014: 245-247).

1.3.4. Mahalli İdare Birlikleri ve Çevre Yönetimi

Mahalli İdare Birlikleri özellikle çevre altyapı sistemlerinin kurulması önemli görevi yerine getirmek adına öngörülmüştür. 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'na göre "mahalli idare birliği" birden çok mahalli idarenin, yürütmek ile yükümlü olduğu hizmetlerden bazılarını beraber yapmak üzere kendi bünyelerinde kurdukları kamu tüzel kişisini belirtmektedir. Görev ve yükümlülükleri incelendiğinde

atık su, su, katı atık vb. altyapı hizmetleri ile çevre ve ekolojik dengenin korunmasına yönelik projelerin mecburi olması durumunda birliklere üyelik ve ayrılma konusunda yasal gereklilik yer almaktadır (Gökalp-Alıca, 2018: 17).

1.4. Çevre Kavramı ve Çevre Türleri

Çevre kavramı, bir zamanda doğrudan ya da dolaysız olarak insanı etkileyen, bireyin maddi ve manevi gelişmesini ve hayat şartlarını belirleyen coğrafi, biyolojik ve toplumsal etkenlerin hepsi olarak tanımlanmaktadır. Çevre, bugün doğal, kültürel ve ekonomik değerlerin bir ürünü olarak incelenmektedir. Birey ile beraber tüm canlı ve cansız varlıklarla, canlı varlıkların bütün davranış ve eylemlerini etkileyen kimyasal, fiziksel, biyolojik ve toplumsal özellikteki etkenlerin bütünü olarak değerlendirilmektedir (Cansaran ve Yıldırım, 2012: 1; Akt. Çavuş, 2013: 6). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde çevre kelimesini, bir şeyin yakını, etrafı, dolayı, periferi, bireyin içinde olduğu toplumu oluşturan ortam, aynı konu ile ilgisi bulunan kimselerin hepsi, muhit, şeklinde tanımlara yer vermektedir. Bunun yanında toplum bilimi başlığı altında yaşamın gelişmesinde etkili olan doğal, kültürel ve toplumsal dış faktörlerin bütünlüğü olarak ifade edilmektedir (Çalışkan, 2015: 7). Çevre kavramı fiziksel, doğal ve yapay çevre olmak üzere üç bölümde ele alınmaktadır. Söz konusu çevre türlerine ilişkin bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Fiziksel çevre: geleneksel psikoloji alanında kullanılan anlamıyla ses, ışık, koku ve ısı gibi fiziksel dürtüler ve bu temel dürtülerin şekil, yoğunluk, renk gibi özel fiziksel kavramlar ile bütünleşmesini açıklamaktadır (Çalışkan, 2015: 9).

Doğal çevre: başta birey olmak üzere doğada var olan tüm cansız ve canlı varlıkların meydana getirdiği doğal ortamlar şeklinde ifade edilmektedir (Yıldırım, 2019: 11).

Yapay çevre; başlangıçta bulunmayan, zaman içerisinde canlıların oluşturduğu çevre olarak tanımlanmaktadır (Ulusoy-Taş, 2016: 1).

1.5. Çevre Sorunu

Doğa ve doğa kaynaklarının hatalı ve yoğun kullanımı ile doğanın temek fiziksel unsurları olan su, hava ve toprak kirlenmesinin doğal çevre üzerinde

oluşturduğu bozulmaların, özetle doğal dengenin bozulması çevre sorunu olarak ifade edilmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 9). İnsanoğlu ilk var olduğu andan itibaren yaşadığı alandaki canlılarla ve doğa şartlarıyla mücadele etmeye başlamıştır. Tahminen 2,5 milyon yıl evvel Afrika'nın Rift Vadisinde ortaya çıkan bu mücadele, bireyin ulaştığı kültür seviyesini ve alet teknolojisine bağlı olarak bugünlere kadar geldiği söylenmektedir. Sanayi Devrimi'nin başladığı 18. yüzyılın sonlarına doğru hızla değişen ve gelişen teknoloji ile beraber yaşam mücadelesi daha kolay bir duruma geldiği görülmektedir. Sanayileşmenin yaygınlaşmasının ve hızla artan nüfus gibi şartlara bağlı olarak 1950'li yıllarda dünya nüfusunun 2.5 milyara erişmesiyle bireyin faaliyetleri neticesinde çevre kirlenmesi gündeme gelmiş olup, 1970 yıllarında çevre kirliliğinin küresel bir problem olduğu kabul edilmiş, 1980 yıllarında su, hava ve toprak kirliliği gibi çevre problemlerinin birey yaşamını ve yapısını olumsuz etkilediği ve bu olumsuzlukların neler olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur (Akın, 2007: 43). Buna paralel olarak insanoğlunun çevresel bozulma üzerindeki etkisi geçmişten bugüne kadar giderek arttığı da rapor edilmiştir. İnsanın ilk zamanlarda çevresel bozulmalar büyük düzeylerde olmadığı için çevre kendini yenileme olanağına sahip olabilmekteydi. Fakat, sanayileşme, aydınlanma ve artan teknolojik gelişmeler ile beraber çevresel bozulma üst düzeylere erişmiş ve çevrenin kendini yenileme imkânı olmadan öncekilerin üstüne yenileri de eklendiği söylenmektedir (Menteşe, 2017: 381).

Dünya genelinde ülke sınırlarını aşan ve uluslararası evrensel sorun olarak kabul edilen çevre kirliliği, içerdiği niteliklerden dolayı, ülkeler kapsamında yükümlülüklerden kaçmaya en uygun mevzulardan biri olma özelliğini de taşımaktadır. Bütün ülkeler kendi dışındaki bir diğer ülkeye sorumluluğu yükleme gayretine girmektedir. Çünkü çevreye verilen zararların önüne geçilmesi için uygulanabilecek işlemlerin maliyetleri oldukça yüksek düzeyde olmaktadır. Çevre sorunlarının bıraktığı izleri ortadan kaldırabilmek ve çevreyi eski haline getirebilmek için büyük maliyetli işlemlerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Kaypak, 2013: 18).

1.5.1. Çevre Sorunlarının Nedenleri

Küreselleşme ile beraber ortaya çıkan sonuçların olumlu tarafları olduğu kadar olumsuz taraflarının da olduğu bilinmektedir. Bu olumsuzluklardan ilki çevre

sorunları olarak kabul edilmektedir. Çevre problemlerinin doğal bir sonucu olarak bozulan ekolojik denge, birey ve diğer canlı varlıkların hayatlarını tehdit eder nitelik taşımaktadır. Bireyin doğayı hesapsız bir biçimde, iç dengesini zorlayarak kullanması, giderek daha fazla tüketmesi, çevrenin bu gelişmelerde zarar görmesine zemin hazırlamıştır. Sanayileşme ile beraber dünya ekonomisindeki büyüme çalışmaları, fazla üretim ve fazla tüketim, doğal kaynakların bilinçsizce tüketimi sonucu çevre sorunlarını beraberinde getirmekte ve ekonomi ile çevre arasında bir dengesizlik yarattığı söylenmektedir. Dünya nüfusundaki ve üretim çalışmalarındaki hızlı artış, dünyanın geleceğini tehdit eden nitelikte olup kaynakların giderek azalmasına neden olmaktadır (Kaypak, 2013: 18).

1.5.2. Çevre Sorunu Çeşitleri

Literatürde yer alan çalışmalarda çevre sorunları temel olarak hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, ormansızlaşma, görüntü kirliliği ve gürültü kirliliği şeklinde sıralanmakta olup, söz konusu çevre sorunları aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

1.5.2.1. Hava Kirliliği

Bireyin sağlığını ya da çevresel dinamiği bozacak şekilde bileşiminin değişmesi, kirletici maddelerin havada bulunması hava kirliliği olarak açıklanmaktadır. Hem kapalı ortamların hem de atmosferde bulunan kirliliğe uzun süre maruz kalmanın ortaya çıkardığı sağlık sorunları, dünya genelinde başta ölümcül sağlık sorunları arasında metabolik riskler, sigara kullanımına bağlı riskler ve beslenmeye bağlı risklerden sonra dördüncü sırada bulunmaktadır (Zencirci ve Işıklı, 2017: 25). Çavuş'a (2016: 19) göre de kötü çevresel etkiler ile beraber doğrudan ve dolaylı olarak birey sağlığı üzerinde oldukça büyük bir sorun teşkil etmektedir. Hava kirliliği, kalp ve solunum sorunları başta olmak üzere çok çeşitli sağlık sorunlarına ve ölümlerine neden olmaktadır. Kaya (2019: 17) tarafından yapılan çalışmada da özellikle büyükşehirlerde hava kirliliğinin hem çocuklar hem de yetişkinler üzerinde birçok sağlık sorununa zemin hazırladığı belirtilmiştir.

Menteşe'ye (2017: 386) göre, hava kirliliği, diğer tür kirliliklerle karşılaştırıldığında kendisinin ve etkisinin çok kısa süre içerisinde görüleceği kirlilik olarak kabul edilmektedir. Orman yangınları ve volkanik patlamalar gibi kısa zamanda

ortaya çıkaracağı kirlilik türünü oluşturmaktadır. Orman yangınları ve volkanik patlamalar gibi doğal sebeplerle ortaya çıkan hava kirliliği, bugün bireyin eylemleri ile ciddi boyutlara ulaşmıştır. Söz konusu durum şehirleşme ve sanayileşme düzeyi ile nüfus oranına göre değişim göstermektedir. Nüfus düzeyinin artması, sanayileşme ve şehirleşme oranı fazla olan bölgelerde kirlilik düzeyi de oldukça yüksek gözlenmektedir. Ancak nüfusun az, endüstriyel faaliyetlerin yapılmadığı veya düşük düzeyde yapıldığı bölgelerde ise hava kirliliği düzeyinin düşük seviyede olduğu söylenmektedir.

Günümüze kadar hızlı bir biçimde artış gösteren sanayileşme ve paralelinde artan şehirleşme ile beraber motorlu araç sayısı kullanımı, ısınmada kullanılan yakıt düzeyindeki yoğunluk ve benzeri sebepler ile bugün hava kirliliğinde oldukça yüksek düzeyde artış görülmektedir. Gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde görülen büyüme oranları ile hava kirliliğinin artışı sağlık problemlerindeki artışlar ile varlığını hissettirmektedir. Söz konusu durumun çözümlenmesi için devletler, ulusal ve uluslararası örgütler hava kirleticilerin denetim altına alınmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu yasal düzenlemeler ile hava kirleticilerin emisyonunun denetim altına alınması, hava kirliliğinin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlarından korunmasını amaçlamaktadır (Çavuş, 2016: 19).

1.5.2.2. Su Kirliliği

Bireyin sürecinin her döneminde dolaşım, beslenme, boşaltım, solunum ve üreme gibi hayati fonksiyonların gerçekleşebilmesi adına su gerekli bir unsur olmaktadır. Diğer taraftan su, bireylerin yaşamsal ortamlarının oluşmasında ana faktör olmasının paralel olarak su kendi başına bir yaşam ortamı olma önemi de taşımaktadır. Hayat için olmazsa olmaz ilk şartlardan biri olması sebebiyle, suyun yaşam ortamından bulunması ve kaliteli olmasın oldukça önemli bir ön koşul görülmektedir (Akın ve Akın, 2007: 105). Bunun yanında hızlı nüfus artışına paralel olarak doğal imkanlar arasında bulunan yeraltı sularının ve denizlerinin ciddi oranda kirlendiği görülmektedir. Kullanılabilir ve temiz su kaynaklarının sayısının azalması bugün su kirliliği ve çevre sorunları kapsamında önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir (Özdemir ve Uçar, 2006: 123). Türkiye'de söz konusu konuda gerçekleştirilen araştırmalarda 15 farklı yerleşim bölgesine ait 67 yer de yeraltı suyunun kalitesinin

incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonucunda yeraltı suyu numunesi alınan yerlerin %69'unun iyi kalitede odluğu, %31'inin düşük kalitede olduğu saptanmıştır. Yeraltı sularının kirlenme sebebinin en çok ziraat ilaçları ve gübre kullanımı olduğu ve bunu hayvan yetiştiriciliği ve evsel atık sular takip etmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018: 2). Yılmaz ve Yanarateş'e (2020: 1500) göre de bugün su kirliliği bireylerin yaşamları süresince baş etmeleri zorunda oldukları bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişen ve değişen teknolojiye rağmen su kirliliği giderek artmakta ve sanayi gelişimi ile bu süreç daha da hızlı bir hal almaktadır. Söz konusu durum eğitim bilimleri açısından değerlendirildiğinde özellikle su kirliliği farkındalığının gelişmesi ve eğitimle bu sürecin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Yeraltı sularının yanında yerüstü sularının da kirlendiği ve kuraklık tehlikesi ile karşı karşıya oldukları bilinmektedir. Özellikle suya gereksinim duyan endüstriyel yatırımlar, verimli yeraltı suyu potansiyeline sahip mutlak tarım alanlarını tehdit etmektedirler. Bunun yanında oluşturdukları atıklarla da yerüstü sularının kirlenmesine neden olmaktadır (Dorak ve diğerleri, 2019: 155). Su kirliliğinin görüldüğü ortamlardan birisi de akarsulardır. Doğal dinamiği bozulmamış bir akarsuda ekolojik bir denge yer almaktadır. Dinamiği bozulan akarsuyun yaşam ortamı da etkilenerek bozulmaktadır. Deniz suları da farklı nedenlerle kirlenmektedir. Bunlara örnek olarak evsel ve endüstriyel atıklar, akarsu ve yağmur suları verilebilmektedir. Deniz sularındaki kirliliğin artması müsilaj sorununu beraberinde getirmiştir.

Müsilaj, deniz organizmaları tarafından stresli koşullar altında üretilen fotosentetik olarak türetilmiş karbonhidratların fitoplankton eksüdasyonu (Fonda, 2005: 218-231), ve hücre duvarı kalıntılarının ölümü ve ayrışması dahil olmak üzere farklı işlemler yoluyla (Leppard, 1994: 103-131) salınan yüksek oranda koloidal özelliklere sahip ekzopolimerik bileşiklerden meydana gelir.

Bu süreçler, prokaryotların ve fitoplanktonun viral enfeksiyonları ve bunun sonucunda su sütununda çözünmüş organik maddenin salınmasına ve birikmesine katkıda bulunan hücre lizisi (viral şant) ile ilişkilendirilebilir. (Peduzzi, 1993: 1562–1565)

Deniz müsilajının oluşumunu tetikleyen sebepler ne olursa olsun, bu olay, sosyo-ekonomik sonuçları nedeniyle kıyı bölgelerinde artan bir endişe yaratmıştır.

Bir diğer su ortamı olan göllerde bireyin eylemleri sonucunda zamanla kirlilik meydana gelmektedir. Göller için en büyük tehlikelerden biri problemi olduğu vurgulanmaktadır. Akarsuların, yeraltı suların, göllerin ve denizlerin kirletilmesi genellikle bireyin eyleminden kaynaklanmaktadır. Söz konusu durumun neticesinde de bu ekosistemler zarar görmekte ve ekosistemlerin doğal dinamiği bozulmaktadır (Menteşe, 2017: 386).

Yukarıda yer alan bilgilerden de görüldüğü üzere gerek yüzme amaçlı gerekse de içme amaçlı kullanılan tatlı suların kirletilmesinin yanında aşırı kirletilmesi de söz konusu olmaktadır. Bu durum da tatlı suların havzalarının giderek küçülmesine sebep olmaktadır. Ciddi bir çevre problemi olan bu durumun engellenmesi adına hassas su alanlarının tespit edilerek korunmasına yönelik tedbirler alınması gerekmektedir (Adalı, 2014: 2).

1.5.2.3. Toprak Kirliliği

Toprak kirliliği, toprağın, biyolojik, kimyasal, fiziksel ve jeolojik yapısındaki değişme, yıpranma, tükenme ve bozulmalar olarak tanımlanmaktadır. İnsan, toprağa dolaylı ya da dolaysız olarak birçok etki göstermektedir. Toprak kirlenmesi, çoğunlukla kötü temizlik tutumları, farklı tarım uygulamaları, katı ve sıvı atıkların yok edilmesiyle ilgili yetersizlikler ve hava kirliliği faktörlerinde de etkilenmektedir (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 18).

Toprak kirliliği özellikle sanayileşmiş ülkelerde daha yaygın görülmektedir. Sanayileşmiş ülkelerde toprak kirliliğine neden olan unsurlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Gübreler ve gelişmeyi düzenleyici kimyasalların tarımda alanlarında kullanılması,
- Kömür ve madenlerin çıkartılması ya da eritme fırınlarından oluşan atıkların toprakta toplanması ve bunların içerisinde bulunan toksik maddelerin eriyerek toprağa içine geçmesi

- Ev çöpü, kanalizasyon suları, endüstri atıklarının toprağa geçmesi (Güler ve Çobanoğlu, 1997: 19).

Toprak, içinde ve üzerinde varlığını sürdüren canlıların biyolojik çevreye besin ve su maddeleri sağlama oranında verimli olmaktadır. Bundan dolayı toprak, biyolojik çevre adına önemli bir ekosistem oluşturmaktadır. Biyolojik çevre için toprak ekosisteminin kirlenmesi de bundan dolayı hayati önem taşımaktadır (Kızıloğlu-Algan ve Bilen, 2005: 83). Bu sebeple toprağın korunması, amacına uygun olarak sürdürülebilir kullanılması gerekmektedir. Buna paralel olarak farklı amaçlarla kullanılan toprağın doğadaki dinamiğini bozmayacak şekilde planlanarak kullanılması gerekmektedir. Kısaca toprağın özelliklerine ve kabiliyet grubuna göre kullanılması ön görülmektedir. Toprağın doğal yapısının bozulmadığı durumlarda toprak canlı varlıkların hayatını sürdürdüğü doğal kaynak olamaya devam edecektir (Menteşe, 2017: 385).

1.5.2.4. Gürültü Kirliliği

Gürültü kirliliği, çevre ve birey sağlığı için önemli bir risk oluşturan ve tedbir alınması zorunda olunan çevre problemlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Cansaran, 2019: 89). Bireyin ve toplum üzerinde negatif etkileri olan ve istenmeyen sesler "gürültü" olarak adlandırılmaktadır.

Net bir yapısı olmayan, kapsadığı öğeleri insanı beden ve psikolojik olarak etkisi altına alan ses düzeni olarak tanımlamaktadır. Çok gürültülü olan ortamlarda bulunma iç kulakta başlayarak önemli işitme problemlerine sebep olmaktadır. Bunun yanında uyuyamama, uyku bozukluğu, stres, iş yapabilme yeteneğinde azalmaya da neden olmaktadır. Gürültünün fizyolojik, fiziksel ve iş yapan becerisi üzerinde olumsuz etkileri olduğu saptanmıştır (Çobanoğlu ve Güler, 1994: 12). IULA (Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı)'nin çevre terimleri sözlüğü de Gürültü Kirliliği kavramına da yer vermiş ve bireyler üzerinde olumsuz psikolojik ve fizyolojik etkiler oluşturan, istenmeyen sesleri gürültü olarak tanımlamaktadır (Müminoğlu ve Yıldız, 2019: 9).

Bugün sanayi kaynaklı kirlilik miktarı göz önüne alındığında, ilk sıraları su kirliliği, hava kirliliği gibi faktörler oluşturmaktadır. Ancak buna rağmen gürültü

istenmeyen hatta tahrip edici değerlerde olduğu bilinmektedir. Ortamda var olan gürültü kirliliği, işi işlevselliğine, verimine hatta işçi sağlığına ciddi zararlar vermektedir. Gürültü kirliliği gerek oluşum periyodundaki sıklıklar gerekse de gürültüye maruz kalma süreleri dikkate alındığında ciddi etkilerinin olduğu görülmektedir (Soylu ve Gökkuş, 2016: 1). Gürültünün ortaya çıkardığı sorunların en başında huzursuzluk, uyku bozukluğu, stres, eğitim kaybı, sağlık problemleri, iş yapma becerisinde düşüklük ve ekonomik kayıpların odluğu söylenmektedir (Morgül ve Dal, 2012: 84). Bu yönüyle gürültü kirliliği insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen temel problemler arasında gösterilmektedir (Bayramoğlu ve diğerleri, 2014: 35).

1.5.2.5. Ormansızlaşma

Ormanlar, toplumların yaşamlarını sürdürmesi için gerekli olan toprak, su, enerji, biyolojik çeşitlilik, maden gibi kaynakları içerisinde bulunduran bir küme olarak açıklanabilir. Yerkürenin karmaşık ve birbiri ile bağlantılı ekolojisini temsil eder ve küresel ekosistemin korunmaya alınmasında büyük bir önem teşkil etmektedir. Ormanın ekosistemi içerisindeki ağaç ve bitkilerin genetik dinamiği, doğal koşullar altında yaşayabilmeleri adına gerekli olan bütün enformasyonu kapsayacak biçimde geliştiği bilinmektedir (Korkmaz, 2002: 99). Buna karşılık farklı nedenlere bağlı olarak son yıllarda ormanların ciddi düzeyde tahrip edildiği görülmektedir. Ormanların yok olmasına paralel olarak çevre problemleri ekosistemlerin hem yapısını hem de işlevlerini tahrip ederek, doğal biyolojik dengenin bozulması ile neticelenmektedir. Biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin olumsuz yönde etkilenmesi bazı türdeki canlıların yok olmasına, bazı türlerin yaşam alanlarını değiştirmesi gözlemlenirken, bazı canlı türlerin de popülasyon artışına yol açabilmektedir. Söz konusu iklim değişikliği doğal biyolojik çeşitliliğin değişime uğraması, organizmaların birbirleriyle ve çevreleriyle olan etkileşimlerinin değişmesi, ekolojik besin halkasında olası kopmalar gibi henüz sonunu tam olarak kestiremediğimiz bir dizi ekolojik felaketle insanlığı karşı karşıya bırakmaktadır (Demir, 2009: 44).

1.5.2.6. Biyolojik Çeşitliliğin Azalması

Küresel ısınmanın canlıların boyutları, beslenme şekilleri, renkleri, üreme düzeyleri, çiftleşme biçimleri ve yayılışları üzerinde olumsuz yönde etkilerinin olduğu

açıklanmaktadır. Küresel ısınma, bir bölgede yaşayan canlı türlerinin yaşadıkları bölgeyi terk etmelerine sebep olabileceği gibi o bölgeye ait olmayan canlı türlerinin istila etmesine neden olabilmektedir. Küresel ısınmanın bir diğer kötü etkisi de bazı canlı türlerinin neslinin tükenmesi olarak belirtilmektedir (Doğan ve diğerleri, 2010: 63). Literatürde farklı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda da küresel ısınmanın ortaya çıkardığı olumsuz sonuçların başında biyolojik çeşitliliğin azalmasının geldiği belirtilmektedir (Bellard ve diğerleri, 2012: 365).

1.5.2.7. Görüntü Kirliliği

Hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği çevre sorunlarından bir diğeri de görüntü kirliliğidir. Görsel kirlilik ya da görüntü kirliliği olarak isimlendirilen olumsuz görsel etki, genel olarak kültürel ve doğal çevre içinde yer alan, insanı rahatsız eden görüntülerin hepsi olarak ifade edilmektedir (Çolakkadıoğlu ve Yücel, 2018: 239). Görsel görüntünün hoş ya da çirkin oluşu bireye göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak olumsuz grafikler, monoton yapılaşma, düzensiz biçimler, dış cephe grafiti, renk uyumsuzluğu, rastgele atılan atıklar, doğallıktan çok uzak olan mekanlar, dar yapılanma, yeşil alanların azlığı vb. gibi durumlar bireyleri oldukça rahatsız etmektedir (Önder ve Konaklı, 2002: 28).

Şehirlerde görsel kirliliğe neden olan faktörlerin en başında, çarpık konutlaşma, yeşil alan azlığı, dış cephe renk ve kaplamaları, sıvanmamış bina görüntüleri sayılabilmektedir. Bunun yanında yetersiz ve düzensiz alanları, enkazlar, aydınlatma ve ışık kirliliği düzensiz tabela ve ilanlar, panolar, afişlerde bu grupta yer almaktadır. Ayrıca uygu antenleri, GSM baz istasyonları, hava kirliliği, atık kaynaklı kirlilik, kentsel altyapı kaynaklı kirlilikler, düzenli olmayan araç parkı, düzensiz kentsel donatı elemanları, Pazar alanları, üst geçitler, restorasyon ve inşaat alanlarından kaynaklanan kirlilikler yurtdışında evlerin duvarlarına yapılan grafitti boyamaları görsel kirlilik olarak adlandırılmaktadır (Yaman, 2020: 140).

1.6 Uluslararası Anlaşmaların Çevre Sorunları Üzerinde Etkisi

Uluslararası çevre anlaşmaları, çevre sorunlarının çözümü için farklı ülkeler arasında yapılan anlaşmalardır. Bu anlaşmalar, çevre konularında ortak bir hedef belirlemeyi, çevre koruma önlemlerini koordine etmeyi ve ülkeler arasında çevre

konularında işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Uluslararası çevre anlaşmaları, genellikle çevre koruma alanında birçok ülkenin katılımını kapsamaktadır ve bu anlaşmalar çerçevesinde ülkeler, çevre konularında ortak bir hedefe ulaşmak için birlikte çalışmayı ve çevre koruma önlemlerini koordine etmeyi kabul etmişlerdir.

Uluslararası çevre anlaşmalarının amacı, çevre sorunlarının çözümü için farklı ülkeler arasında işbirliğini sağlamak ve çevre koruma önlemlerini koordine etmektir. Bu anlaşmalar, çevre konularında ortak bir hedef belirlemeyi ve ülkeler arasında işbirliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Örneğin, Küresel İklim Değişikliği ile ilgili Paris Anlaşması, ülkelerin küresel ısınmayı sınırlandırmayı hedefleyen bir ortak hedef belirlemiştir.

Küresel İklim Değişikliği ile ilgili Paris Anlaşması, Çevre ve İklim Değişikliğiyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Forumu (UNFCCC), Çevresel Etki Değerlendirme Direktifi (EIA Directive) gibi çevre koruma alanında Avrupa Birliği tarafından yürürlüğe konulan anlaşmalar da mevcuttur.

1.7 Üsküdar'da Basına Yansıyan Çevre Sorunları

Üsküdar'da basına yansıyan çevre sorunları, zaman zaman değişebilir ve çeşitlilik gösterebilir. Ancak, genel olarak basına yansıyan çevre sorunları arasında atık yönetimi, hava kalitesi, su kalitesi, gürültü kirliliği gibi konular yer alabilir.

Örneğin, Üsküdar'da atık yönetimi ile ilgili olarak basına yansıyan haberler, atık depolama alanlarının yetersizliği, atık toplama ve geri dönüşüm sistemlerinin yetersizliği gibi konuları içerebilir. Hava kalitesi ile ilgili haberler ise, Üsküdar'da hava kirliliğinin yüksek olduğu bölgelerin belirlenmesi, hava kirliliğinin insan sağlığı üzerindeki etkileri gibi konuları içerebilir.

Su kalitesi ile ilgili olarak ise, Üsküdar'da su kalitesinin düşük olduğu bölgelerin tespiti, su kalitesinin insan sağlığı üzerindeki etkileri gibi konular basına yansıyabilir. Gürültü kirliliği ile ilgili haberler ise, Üsküdar'da gürültü seviyesi yüksek olan bölgelerin tespiti, gürültünün insan sağlığı üzerindeki etkileri gibi konuları içerebilir.

Sonuç olarak, Üsküdar'da basına yansıyan çevre sorunları arasında atık yönetimi, hava kalitesi, su kalitesi ve gürültü kirliliği gibi konular yer alabilir. Bu sorunların çözümü için Üsküdar Belediyesi ve çevre koruma vakıf ve dernekleri gibi kuruluşlar tarafından çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Üsküdar'da çevre sorunları konusunda çalışan vakıf ve derneklerden biri olan "Doğa ve Çevre Vakfı" (DÇV), Türkiye genelinde doğal hayatı ve doğal kaynakları koruma amacıyla çalışmalar yürütmektedir. DÇV, Türkiye genelinde yer alan doğal alanları ve doğal kaynakları koruma, doğa yürüyüşleri düzenleme, çevre eğitimleri verme gibi çalışmalar yapmaktadır.

Üsküdar'da çevre sorunları konusunda çalışan diğer bir vakıf olan "Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Vakfı" (ÇESVAK), Türkiye genelinde çevre ve sürdürülebilir kalkınma konularına yönelik projeler yürütmektedir. ÇESVAK, çevre eğitimleri verme, çevre bilinçlendirme çalışmaları yapma, çevre bilgi merkezi oluşturma gibi çalışmalar yapmaktadır.

Üsküdar'da çevre sorunları konusunda çalışan derneklerden biri olan "Üsküdar Çevre Derneği" ise, Üsküdar'da çevre koruma ve sürdürülebilir kalkınma konularına yönelik çalışmalar yapmaktadır. Dernek, Üsküdar'da yer alan doğal alanların korunması, çevre eğitimleri verme, atık yönetimi ve geri dönüşüm çalışmaları yapma gibi çalışmalar yürütmektedir.

1.8. Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Çalışkan (2019: 52) tarafından Yerel Yönetimlerin Çevre Politikalarının Etkinliği konusunda yapılan araştırmada Ardahan Belediyesi'nin çevre politikalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada belgesel kaynak taraması modelinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda belediyenin çevre politikalarına ilişkin olarak yayınlanan dokümanlar incelenmiştir. Araştırmanın sonunda tarihsel süreç içerisinde gerek vatandaşların bilinçsiz davranışlarının gerekse de belediyenin izlediği yanlış politikalarının şehir içerisinde birçok çevre sorununun ve çevre kirliliğinin ortaya çıkmasına neden olduğu rapor edilmiştir. Aynı çalışmada son yıllarda belediyenin izlediği çevre politikalarının ise çevre sorunlarını azaltmada etkili olduğu belirtilmiştir.

Yapıcı (2019: 7) tarafından yapılan çalışmada Karabük Belediyesinin çevre politikalarına yönelik uygulamaların yerel halkın görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda yerel halkın görüşlerine göre belediyenin yerel halkın şikayetlerini dinleme düzeyinin, mevcut parkların ve yeşil alanların, cadde ve sokakların temizliğinin ve katı atık yönetimine yönelik uygulamaların yeterli olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında mahallelerde yer alan çöp konteynerlerinin yeterli sayıda olduğu, geri dönüşüme yönlendirilen atıkların yönetim sürecinde çalışan personel sayısının yeterli olduğu ve katı atık toplama araçlarının toplama noktalarına belirtilen saatlerde düzenli olarak geldiği belirlenmiştir.

Özenir (2019: 139-147) tarafından yapılan çalışmada Hatay il sınırları içinde bulunan belediyelerin çevre politikalarının nitel araştırma modelinden yararlanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Hatay il sınırları içinde yer alan 16 farklı belediyede görev yapan personel ile yüz yüze görüşme yöntemi ile veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonunda belediye personelinin görüşlerine göre tüm bölgelerde yaygın olarak görülen çevre sorunlarının başında hava, su ve görüntü kirliliğinin geldiği tespit edilmiştir. Çevre sorunlarına neden olan problemlerin başında belediyelerin çevre sorunlarını öncelikli önem verilen konular arasında görmemeleri, ısınmada kullanılan kömürlerin kalitesiz olması, çevre sorunlarına yönelik yeterli bütçe ayrılmaması ve sanayi faaliyetlerinin yaygın olması gibi faktörlerin geldiği bulunmuştur. Aynı çalışmada belediyelerin çevre politikalarını açıklık ve şeffaflık ilkelerine bağlı olarak çözmeye çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Hızlı (2016: 166) tarafından yapılan çalışmada Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen çevre politikalarının incelenmesi amaçlanmış ve katı atık yönetimine ilişkin uygulamaları değerlendirmiştir. Araştırma kapsamında il merkezi ve ilçelerde katı atık toplama birimlerine ziyaretlerde bulunulmuş ve elde edilen gözlemler rapor haline getirilmiştir. Araştırmanın sonunda il merkezinde katı atık yönetiminin Atık Yönetim Şube Birimi tarafından yapıldığı, ilçelerde ise katı atık yönetiminin Çevre Koruma ve kontrol Müdürlükleri ile Temizlik İşleri Müdürlükleri tarafından yürütüldüğü belirlenmiştir. Araştırmanın sonunda belediyenin katı atık yönetimi konusunda yeterince etkin çalışmadığı, bunun temel nedeni olarak atık yönetiminde faydalanılan araç ve gereçlerin yetersiz olmasının yattığı rapor edilmiştir.

Korkutan (2016: 77-106) tarafından yapılan araştırmada yerel yönetimlerinin çevre sorunlarına ilişkin politikaların incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Uşak Belediyesi'nin çevre politikaları inceleme altına alınmıştır. Araştırmada Uşak ilinin çevre sorunlarının başında doğal çevrenin tahribatı ve erozyonun geldiği, bunu sırasıyla gürültü kirliliği, toprak kirliliği, su kirliliği ve hava kirliliğinin takip ettiği bulunmuştur. Aynı çalışmada yerleşim yerinde en az görülen çevre sorunun ise atık problemi olduğu bulunmuştur. Ancak düşük düzeyde görülen atık problemi nedeniyle toprak, hava ve su kirliliğinin arttığı tespit edilmiştir. Son yıllarda yerleşim yerindeki çevre sorunlarının kentleşme sürecine paralel olarak artış gösterdiği, buna karşılık belediyenin çevre sorunlarının çözümüne yönelik önlemlerinin yetersiz kaldığı belirlenmiştir.

Bulut ve Karaca (2016: 1) tarafından yapılan çalışmada Hatay ilinde kent ve çevre sorunlarının nasıl algılandığına dair katılımcı görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında konuya ilişkin olarak belediye meclis üyelerinin görüşleri değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmanın sonunda hem belediyede görev alan yöneticilerin hem de yerel halkın çevre duyarlığı konusundaki tutumlarının zayıf olduğu tespit edilmiştir. Son dönemde yerleşim yerine gelen Suriyeli sığınmacıların da çevre duyarlığının azalmasında önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Bunun yanında yerleşim yerinde planlı kentleşmenin henüz gerçekleşmediği rapor edilmiştir.

Zeren ve Özmen (2010: 165) tarafından yapılan çalışmada yerel halkın görüşlerine göre Karaman Belediyesi'nin çevre kirliliği ile mücadelede alması gereken önlemlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma evrenini 125.500 kişinin oluşturduğu çalışmanın örneklem grubu 520 bireyden meydana gelmiştir. Araştırmanın sonunda katılımcıların görüşlerine göre belediyenin çözmesi gereken çevre sorunlarının başında alt yapı ve kanalizasyon, çöp sorunu, çevre kirliliği ve su sorununun geldiği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada mevcut belediye yönetimi göreve başladıktan sonra sunulan hizmetlerde önemli bir iyileşme görüldüğünü belirten katılımcı oranının %2,7 olduğu, hizmetlerin aynı standartlarda devam ettiğini düşünen katılımcı oranının ise %66 düzeyinde olduğu bulunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

ÜSKÜDAR İLÇESİNDE ÇEVRE SORUNLARINA YÖNELİK ALGI ARAŞTIRMASI

2.1. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırmada yerel halkın sosyo-demografik özelliklerine göre yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümündeki etkinliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Üsküdar ilçesi, İstanbul'da boğazın kıyısında yer alan önemli konumda bulunan ilçelerden biridir. Üsküdar İlçesi'nde nüfusun yoğun olması ve turizm sektörünün aktif olması gibi sebepler çevre sorunlarını beraberinde getirmiştir. Bu ve bunun gibi sebepler de çevre sorunlarının çözümüne yönelik çalışmalar yapılmasını gerektirmiştir. İlçenin İstanbul için önemli bir konumda bulunması araştırma konusunun belirlenmesinde etkili olmuştur.

2.2. Araştırmanın Problemi

Çevre sorunlarının önlenmesinde önemli rol ve sorumluluklara sahip aktörlerin başında yerel yönetimler gelmektedir. Yerel yönetimlerin çevre sorunları ile etkin mücadele edebilmeleri için öncelikli olarak yerel halkın görüşlerine göre çevre sorunlarının önlenmesinde yerel yönetimlerin mevcut uygulamalarının, politikalarının ve etkinlik düzeylerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda literatürde yer alan çalışmalarda yerel halkın görüşlerine göre yerel yönetimlerin çevre politikalarının ele alındığı birçok çalışma yapılmıştır. Ancak yerel halkı demografik özelliklerine göre yerel yönetimlerin çevre sorunlarının önlenmesindeki etkinliğinin ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu noktada "Yerel halkın sosyo-demografik özelliklerine göre yerel yönetimlerin çevre sorunlarının önlenmesindeki etkinliği nedir?" sorusunun yanıtlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Yapılan araştırma İstanbul ilinin Üsküdar ilçesinde ikamet eden ve 18 yaş grubunun üzerinde bulunan 237 kadın ve 221 erkek olmak üzere toplam 458 birey ile sınırlandırılmıştır.

2. Yapılan bu araştırma örneklem grubunda bulunan bireylere yöneltilen anket sorularından elde edilen bulgular ile sınırlandırılmıştır.

2.4. Araştırmanın Tanımları

Yerel yönetimler: Anayasada yerel yönetimler "Belediye, köy veya il halkının sahip olduğu ortak ihtiyaçlarını gidermek adına kuruluş gerekçeleri kanunlarla belirlenmiş karar mekanizmaları bulunan, seçmenlerce seçim yolu ile oluşturulan kamu tüzel kişilerdir" ifadesiyle aktarılmıştır (Sezen, 2007: 14).

Çevre Yönetimi ise çevre sorunlarının yerel merkeze dayanmasından dolayı çevre yönetimini yerel yönetimlerle doğrudan ilişkili bir hale getirmiştir. Bu bağlamda Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'da çevre yönetimi ''İdari, teknik, hukuki, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel araçları kullanarak doğal ve yapay çevre unsurlarının sürdürülebilir kullanımını ve gelişmesini sağlamak üzere yerel, bölgesel, ulusal ve kültürel düzeyde belirlenen politika ve stratejilerin uygulanmasını ifade eder.'' Şeklinde tanımlanmıştır (Çevre Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2006).

Çözümünde yerel yönetimlerin doğrudan görevli olduğu Çevre kirliliği ise 2872 sayılı Çevre Kanunu'nda ''Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekonomik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki'' olarak tanımlanmıştır. (2872 Sayılı Çevre Kanunu, 1983). Çevre Kirliliği çeşitlerini ele aldığımızda 5 ana başlık altında inceleme gerçekleştirebiliriz.

Hava kirliliği, partikül madde gazlarının karmaşık bir karışımıdır, İç ve dış havada bulunan organik ve inorganik bileşikler olarak tanımlanmıştır (Lilian vd., 2014: 330).

Su kirliliği, içme, banyo yapma, yemek pişirme veya diğer kullanımlar için artık uygun olmayacak şekilde suda aşırı miktarda tehlike (kirletici) bulunması olarak tanımlanmıştır. Kirlilik, çevreye bir kirlenmenin girmesidir.

Toprak kirliliği, kalıcı toksik bileşiklerin toprakta birikmesi olarak tanımlanmıştır (Havugımana vd., 2017: 56).

Gürültü Kirliliği ise şu şekilde tanımlanmıştır. Gürültü genellikle, insanın yaşam tarzının aktivitesini veya dengesini bozan, makine tarafından yaratılan sestir. Büyüyen ve giderek yaygınlaşan bir çevre sorunudur. Sadece gelişmiş ülkelerde değil, gelişmekte olan ülkelerde de fark edilmeyen bir kirlilik şeklidir (Jariwala, Syed, Pandya & Gajera, 2017: 1).

Görsel kirlilik de düzensiz oluşumların tümü olarak tanımlanır. İnsan faaliyetleriyle değiştirilen ve çekici olmayan her şeyi ifade edebilir (Jana & De, 2015: 2).

2.5. Araştırma Modeli

Bu çalışmada sosyal bilimler literatüründe sıklıkla kullanılan ve görgül (gözleme dayalı) çalışma modelleri arasında yer alan "Tarama Tipi Araştırma Modeli" kullanılmıştır. Tarama tipi araştırma modeline göre yürütülen çalışmalarda araştırmacılar ilk olarak yanıt bulmak istedikleri soruları hazırlamakta, ikinci aşamada ise yanıt aranan sorulara yönelik ölçekler kullanmakta ve ölçeklerden elde edilen bulgulara ulaşmak için analiz yapmaktadır. Tarama modeline göre yürütülen çalışmalar genellikle büyük örneklem gruplarının çalışmaya konu olan görüşlerinin sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum, yaş grubu, eğitim düzeyi vb.) göre incelendiği çalışmalar olarak da değerlendirilmektedir (Can, 2014: 8).

2.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Yapılan bu araştırmanın evrenini İstanbul ilinin Üsküdar ilçesinde yaşayan, 18 ve üzeri yaş grubunda yer alan yetişkin bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise Üsküdar ilçesinde yaşayan 237 kadın ve 221 erkek olmak üzere toplam 458 bireyden meydana gelmektedir. Çalışmanın örneklem grubunu meydana getiren bireylerin sahip oldukları demografik özellikler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin frekans ve Yüzdelik Dağılımlar

Değişken	Alt değişken	f	%
Yaş grubu	18-27 yaş	186	40,6
	28-37 yaş	153	33,4
	38-47 yaş	64	14,0
	47+ yaş	55	12,0
Cinsiyet	Kadın	237	51,7
	Erkek	221	48,3
Medeni durum	Evli	238	52,0
	Bekar	220	48,0
Yaşamın çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri	İstanbul	304	66,4
	İstanbul dışı	154	33,6
Eğitim durumu	İlköğretim	16	3,5
	Lise	71	15,5
	Üniversite	298	65,1
	Lisansüstü	73	15,9
Meslek	Ev hanımı	42	9,2
	Öğrenci	97	21,2
	İşçi	67	14,6
	Esnaf / serbest	63	13,8
	Memur	189	41,3

Araştırmaya katılanların %40,6'sı 18-27 yaş grubunda, %33,4'ü 28-37 yaş grubunda, %14'ü 38-47 yaş grubunda, %12'si 47+ yaş grubundadır ve katılımcılarım 51,7'si kadın, %48,3'ü erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların 552'si evli, %48'i bekardır. Katılımcıların %66,4'ünün yaşamının büyük çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri İstanbul, % 33,6'sının İstanbul dışıdır. Araştırmaya katılanların %3,5'i ilköğretim mezunu, %15,5'i lise mezunu, %65,1'i üniversite mezunu, %15,9'u lisansüstü eğitim mezunu, %9,2'si ev hanımı, %21,2'si öğrenci, %14,6'sı işçi, %13,8'i esnaf / serbest meslek mensubu, %41,3'ü memurdur.

2.7. Veri Toplama Araçları

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin yaş grubu, cinsiyet, medeni durum, yaşamın çoğunluğunun geçtiği yerleşim yeri, eğitim durumu ve meslek dalına ilişkin bilgilere ulaşabilmek için araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlıklarının ve çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimlerin uyguladıkları çalışmalara ilişkin görüşlerinin

belirlenmesinde Kaplan (2019) tarafından geliştirilen "Halkın Çevre Duyarlılığı Ve Yerel Yönetimlerin Çevreyle İlgili Çalışmalarının Yeterliliği Anketi" kullanılmıştır. 5'li Likert türündeki ankette toplam 25 madde yer almaktadır. Her maddeye verilen yanıtlar kesinlikle katılmıyorum (1 puan) ile kesinlikle katılıyorum (5 puan) arasında derecelendirilmektedir. Ankette yer alan 1-5'inci maddeler çevresel duyarlılığı, 6-10'uncu maddeler çevresel davranışı, 11-15'inci maddeler çevresel tutumu ve 16-25'inci maddeler yerel yönetimin etkinliğini ölçmektedir (Kaplan, 2019: 72).

2.8. İstatistiksel Analiz

Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizinde SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların ölçek puanlarına ilişkin verilerinin analizinde ilk aşamada verilerin güvenilir olup olmadığı ve normal dağılıma uygun olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarına İlişkin Güvenilirlik Analizi ve One-Sample Kolmogorov-Smirnov (K-S) Normallik Analizi

Alt boyut	Cronbach's Alpha (α)	K-S (p)
Çevre tutumu	,876	,000
Çevre davranışı	,769	,000
Çevre duyarlılığı	,925	,000
Yerel yönetim algısı	,912	,000

Tablo incelendiğinde, çevre tutumu, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algısına ilişkin ölçek verilinin yüzsek düzeyde güvenilir olduğu (**α>,80**), çevre davranışına ilişkin ölçek verilerinin ise orta düzeyde ve analiz için yeterli güvenilirliğe sahip olduğu (**,80>α>,60**) görülmektedir. Normal dağılıma ilişkin One Sample Kolmogorov-Smirnov analiz sonuçlarına göre ölçek verilerinin normal dağılıma uygun olmadığı ($p<0,05$) görülmektedir. Veriler normal dağılıma uygun olmadığından dolayı non-parametrik analizler kullanılmıştır.

Ölçek puanlarının 2 kategorili değişkenlere göre karşılaştırılması Mann Whitney U analizi kullanılarak yapılırken, 3 ve daha fazla kategorili değişkenlere göre karşılaştırılması işlemi Kruskal Wallis H analizi kullanılarak yapılmıştır. Ölçek puanlarının arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır.

2.9. Bulgular

Tablo 3. Katılımcılara İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımlar

Değişken	Alt değişken	F	%
Çevrenizde gördüğünüz çevre sorunları nelerdir?*	Su kirliliği	269	58,7
	Hava kirliliği	353	77,1
	Atıklar	372	81,2
	Gürültü kirliliği	323	70,5
	Toprak kirliliği	167	36,5
	Erozyon	60	13,1
Çevre sorunlarını çözmekle görevli resmi yetki ve sorumluluklar kimdedir?*	Nüfus artışı	324	70,7
	Şehirlere göç edilmesi	246	53,7
	Sanayileşme	285	62,2
	Doğal kaynakların yoğun tüketilmesi	265	57,9
	Değişen tüketim alışkanlıkları	269	58,7
	Fosil yakıtların kullanımı	160	34,9
	Yoğun kimyasal kullanımı	276	60,3
	Eğitimsizlik / bilinçsizlik	23	5,0
Çevre sorunlarını çözmekle görevli resmi yetki ve sorumluluklar kimdedir?*	Bakanlık	263	57,9
	Valilik	185	40,7
	Kaymakamlık	135	29,7
	Çevre müdürlüğü	297	65,4
	Büyükşehir belediyesi	338	74,4
	İlçe belediyesi	261	57,5
Sıfır atık projesi hakkında bilginiz var mı?	Evet	345	75,3
	Hayır	113	24,7
Çevre eğitiminizin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	Evet	178	38,9
	Hayır	280	61,1

***Birden fazla yanıt verilebilmektedir.**

Araştırmaya katılanların %57,7'i çevresinde su kirliliği gördüğünü ifade ederken, %77,1'i hava kirliliği, %81,2'si atıklar, %70,5'i gürültü kirliliği, %36,5'i toprak kirliliği, %13,1'i erozyon gördüğünü ifade etmektedir. Bu çevre sorunlarının nedenlerine ilişkin katılımcıların %70,7'si nüfus artışı yanıtı verirken, %53,7'si şehirlere göç edilmesi, %62,2'si sanayileşme, %57,9'u doğal kaynakların yoğun tüketilmesi, %58,7'si değişen tüketim alışkanlıkları, %34,9'u fosil yakıtların kullanımı, %60,3'ü yoğun kimyasal kullanımı, %5'i eğitimsizlik / eşitlik yanıtını vermiştir. Çevre sorunlarını çözmekle yetkili kurum olarak araştırmaya katılanların %57,9'u bakanlık yanıtı verirken, %40,7'si valilik, %29,7'si kaymakamlık, %65,4'ü çevre müdürlüğü, %74,4'ü büyükşehir belediyesi, %57,5'i ilçe belediyesi yanıtı

vermiştir. Araştırmaya katılanların %75,3'ü sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmektedir ve katılımcıların %38,9'u sahip oldukları çevre eğitiminin yeterli olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Alt boyut	X	SS
Çevre tutumu	4,14	0,78
Çevre davranışı	3,24	0,82
Çevre duyarlılığı	4,54	0,85
Yerel yönetim algısı	2,42	0,81

Ölçek alt boyut puanları 1-5 arasında değişebilmektedir. Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların çevre tutumu ve çevre duyarlılığı düzeylerinin yükseğe yakın olduğu, çevre davranışı düzeylerinin orta seviyeye yakın olduğu, yerel yönetim algılarının ise düşük düzeye yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Analizi

Alt boyut	Yaş grubu	N	X	SS	x^2	p	Gruplar arası fark
Çevre tutumu	18-27 yaş	186	4,07	0,75	13,1	,005	1<3, 2<3, 3>4
	28-37 yaş	153	4,19	0,72			
	38-47 yaş	64	4,38	0,56			
	47+ yaş	55	4,00	1,14			
Çevre davranışı	18-27 yaş	186	3,20	0,81	1,9	,589	-
	28-37 yaş	153	3,29	0,82			
	38-47 yaş	64	3,30	0,73			
	47+ yaş	55	3,15	0,95			
Çevre duyarlılığı	18-27 yaş	186	4,52	0,78	13,4	,004	1<2, 1<3, 2>4, 3>4
	28-37 yaş	153	4,66	0,73			
	38-47 yaş	64	4,67	0,73			
	47+ yaş	55	4,13	1,27			
Yerel yönetim algısı	18-27 yaş	186	2,54	0,86	8,2	,042	1>2
	28-37 yaş	153	2,28	0,73			
	38-47 yaş	64	2,45	0,84			
	47+ yaş	55	2,39	0,75			

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların çevre davranışı düzeylerinin yaş grupları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), buna karşın çevre tutum, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin yaş grupları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmektedir.

Anlamı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, çevre tutumunda 38-47 yaş grubundaki katılımcıların tutum düzeyinin 18-27 yaş, 28-37 yaş ve 47+ yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$), çevre duyarlılığında 28-37 yaş ile 38-47 yaş gruplarındaki katılımcıların duyarlılık düzeyinin 18-27 yaş ile 47+ yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$), yerel yönetim algısında 18-27 yaş grubundaki katılımcıların algı düzeyinin 28-37 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) görülmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Cinsiyet	N	X	SS	U	p
Çevre tutumu	Kadın	237	4,18	0,73	25498,0	,623
	Erkek	221	4,11	0,83		
Çevre davranışı	Kadın	237	3,26	0,76	25049,0	,419
	Erkek	221	3,21	0,88		
Çevre duyarlılığı	Kadın	237	4,59	0,77	24654,5	,245
	Erkek	221	4,49	0,92		
Yerel yönetim algısı	Kadın	237	2,45	0,76	23730,5	,082
	Erkek	221	2,39	0,86		

Tablo incelendiğinde, kadın katılımcıların çevre tutumu, çevre davranışı, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin erkek katılımcılardan daha yüksek olduğu ancak kadın ve erkek katılımcıların arasındaki bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 7. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Medeni Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Medeni durum	N	X	SS	U	p
Çevre tutumu	Evli	238	4,14	0,83	24915,0	,368
	Bekar	220	4,14	0,73		
Çevre davranışı	Evli	238	3,20	0,83	24786,5	,322
	Bekar	220	3,28	0,82		
Çevre duyarlılığı	Evli	238	4,53	0,94	25018,0	,379
	Bekar	220	4,56	0,74		
Yerel yönetim algısı	Evli	238	2,36	0,72	24418,0	,212
	Bekar	220	2,48	0,89		

Tablo incelendiğinde, evli ve bekar katılımcıların çevre tutum düzeyinin aynı olduğu, evli katılımcıların çevre davranışı, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin bekar katılımcılardan daha yüksek olduğu ancak evli ve bekar katılımcıların arasındaki bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir (p>0,05).

Tablo 8. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Yaşamlarının Çoğunluğunun Geçtiği Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Yerleşim yeri	N	X	SS	U	p
Çevre tutumu	İstanbul	304	4,17	0,75	22494,5	,492
	İstanbul dışı	154	4,09	0,84		
Çevre davranışı	İstanbul	304	3,23	0,82	22695,0	,592
	İstanbul dışı	154	3,26	0,82		
Çevre duyarlılığı	İstanbul	304	4,56	0,80	23342,5	,958
	İstanbul dışı	154	4,51	0,93		
Yerel yönetim algısı	İstanbul	304	2,44	0,80	22245,5	,384
	İstanbul dışı	154	2,39	0,82		

Tablo incelendiğinde, yaşamının çoğunluğu İstanbul'da geçen katılımcıların çevre tutumu, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin yaşamının büyük çoğunluğu İstanbul dışında geçmiş olan katılımcılardan daha yüksek olduğu, yaşamının çoğunluğu İstanbul dışında geçen katılımcıların çevre davranışı düzeylerinin yaşamının büyük çoğunluğu İstanbul'da geçmiş olan katılımcılardan daha yüksek olduğu, ancak yaşamının büyük çoğunluğu İstanbul'da veya İstanbul

dışında geçmiş olan katılımcıların arasındaki bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir (p>0,05).

Tablo 9. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Eğitim Durumlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Kruskal Wallis H Analizi

Alt boyut	Eğitim durumu	N	X	SS	x^2	p	Gruplar arası fark
Çevre tutumu	İlköğretim	16	3,58	1,27	9,6	,023	1<4, 2<4, 3<4
	Lise	71	4,06	0,80			
	Üniversite	298	4,14	0,78			
	Lisansüstü	73	4,36	0,54			
Çevre davranışı	İlköğretim	16	2,83	0,88	5,5	,141	-
	Lise	71	3,17	0,91			
	Üniversite	298	3,26	0,83			
	Lisansüstü	73	3,31	0,67			
Çevre duyarlılığı	İlköğretim	16	3,82	1,50	20,1	,000	1<3, 1<4, 2<3, 2<4, 3<4
	Lise	71	4,31	0,95			
	Üniversite	298	4,58	0,80			
	Lisansüstü	73	4,77	0,57			
Yerel yönetim algısı	İlköğretim	16	2,28	0,86	11,8	,008	1<2, 2>3, 2>4
	Lise	71	2,71	0,92			
	Üniversite	298	2,39	0,77			
	Lisansüstü	73	2,30	0,77			

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların çevre davranışı düzeylerinin eğitim durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı (p>0,05), buna karşın çevre tutum, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin eğitim durumları açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05) görülmektedir. Anlamı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, çevre tutumunda lisansüstü eğitim mezunu katılımcıların tutum düzeyinin ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu (p<0,05), çevre duyarlılığında üniversite ve lisansüstü eğitim mezunu olan katılımcıların duyarlılık düzeyinin ilköğretim ve lise mezunu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu (p<0,05), ayrıca lisansüstü eğitim mezunu olan katılımcıların duyarlılık düzeyinin üniversite mezunu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu (p<0,05), yerel yönetim algısında lise mezunu olan

katılımcıların algı düzeyinin ilköğretim, üniversite ve lisansüstü eğitim mezunu olan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) görülmektedir.

Tablo 10. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Mesleklerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Meslek	N	X	SS	x^2	p
Çevre tutumu	Ev hanımı	42	4,14	0,88	5,4	,247
	Öğrenci	97	4,07	0,78		
	İşçi	67	4,04	0,89		
	Esnaf / serbest	63	4,17	0,62		
	Memur	189	4,21	0,77		
Çevre davranışı	Ev hanımı	42	3,09	0,77	2,9	,572
	Öğrenci	97	3,29	0,88		
	İşçi	67	3,14	0,78		
	Esnaf / serbest	63	3,26	0,79		
	Memur	189	3,27	0,82		
Çevre duyarlılığı	Ev hanımı	42	4,48	0,94	8,2	,086
	Öğrenci	97	4,47	0,79		
	İşçi	67	4,37	1,08		
	Esnaf / serbest	63	4,67	0,66		
	Memur	189	4,61	0,80		
Yerel yönetim algısı	Ev hanımı	42	2,47	0,77	1,9	,750
	Öğrenci	97	2,49	0,92		
	İşçi	67	2,42	0,81		
	Esnaf / serbest	63	2,41	0,87		
	Memur	189	2,38	0,73		

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların mesleklerine göre çevre tutumu, çevre davranışı, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeyleri arasında farklılıklar olduğu, ancak meslek grupları arasındaki bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 11. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Sıfır Atık Projesi Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Bilgi sahibi mi?	N	X	SS	U	p
Çevre tutumu	Evet	345	4,19	0,80	14778,5	,000
	Hayır	113	3,99	0,71		
Çevre davranışı	Evet	345	3,27	0,83	17273,0	,068
	Hayır	113	3,14	0,79		
Çevre duyarlılığı	Evet	345	4,56	0,87	17287,0	,053
	Hayır	113	4,49	0,79		
Yerel yönetim algısı	Evet	345	2,40	0,80	18145,5	,269
	Hayır	113	2,49	0,83		

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olma durumuna göre çevre davranışı, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı ($p>0,05$), buna karşın sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olan katılımcıların çevre tutum düzeyinin sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) görülmektedir.

Tablo 12. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Çevre Eğitimi Hakkında Yeterli Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Mann Whitney U Analizi

Alt boyut	Yeterlilik durumu	N	X	SS	U	p
Çevre tutumu	Evet	178	4,30	0,64	20428,5	,001
	Hayır	280	4,05	0,85		
Çevre davranışı	Evet	178	3,32	0,83	23277,5	,232
	Hayır	280	3,18	0,81		
Çevre duyarlılığı	Evet	178	4,64	0,67	24037,5	,493
	Hayır	280	4,48	0,94		
Yerel yönetim algısı	Evet	178	2,50	0,81	22369,0	,064
	Hayır	280	2,37	0,80		

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların çevre eğitimi hakkında yeterli bilgi sahibi olma durumuna göre çevre davranışı, çevre duyarlılığı ve yerel yönetim algı düzeylerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı ($p>0,05$), buna karşın çevre eğitimi hakkında yeterli bilgi sahibi olan katılımcıların

çevre tutum düzeyinin çevre eğitimi hakkında yeterli bilgi sahibi olmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu (p<0,05) görülmektedir.

Tablo 13. Katılımcıların Çevre Duyarlılığı ve Yerel Yönetim Algısı Ölçeği Puanlarının Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Spearman Korelasyon Analizi

		Çevre tutumu	Çevre davranışı	Çevre duyarlılığı	Yerel yönetim algısı
Çevre tutumu	r	-			
	p				
Çevre davranışı	r	,505**	-		
	p	,000			
Çevre duyarlılığı	r	,504**	,390**	-	
	p	,000	,000		
Yerel yönetim algısı	r	,054	,024	-,042	-
	p	,252	,612	,371	

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların çevre tutum düzeyleri ile çevre davranışı düzeyleri arasında (r=,505; p<0,05) ve çevre duyarlılığı düzeyleri arasında (r=,504; p<0,05) pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu, çevre tutum düzeyleri ile yerel yönetim algı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı (p>0,05), çevre davranış düzeyleri ile çevre duyarlılığı düzeyleri arasında (r=,390; p<0,05) pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu, çevre davranış düzeyleri ile yerel yönetim algı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı (p>0,05), çevre duyarlılık düzeyi ile yerel yönetim algı düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı (p>0,05) görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖNERİLER

Çevre sorunlarının önlenmesinde yerel yönetimlerin etkinliğinin incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Çevre sorunlarının önlenmesinde yerel halkın görüşlerinin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda yerel halkın görüşlerine göre çevre sorunlarının ele alındığı benzer çalışmalar yapılabilir. Bunun yanında yerel yönetimlerde görevli çalışanların ve yöneticilerin görüşlerine göre çevre sorunlarının ele alındığı araştırmalar yürütülebilir.

2. Çevre sorunlarının önlenmesinde yerel yönetimlerin uyguladıkları çevre politikaları önemli bir yere sahiptir. Bu noktada yerel yönetimlerin sürdürülebilir çevre politikalarına daha fazla önem vermelerine yönelik uygulamalar yapılabilir. Bu süreçte halk katılımını da destekleyici uygulamalar geliştirilebilir.

3. Literatürde yer alan çalışmalarda yerel halkın demografik özelliklerine göre çevre duyarlıklarının ve yerel yönetimlerin sundukları hizmetlere ilişkin algı düzeyinin ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda demografik değişkenlere göre yerel halkın hem çevre duyarlıklarının hem de hizmet algılarının incelendiği çalışmalar yapılabilir.

4. Konu ile ilgili nitel çalışmalar yapılabilir. Böylece katılımcıların özellikle çevre sorunlarının önlenmesi noktasında alınabilecek tedbirlere ilişkin geniş kapsamlı çalışma bulgularına ulaşılabilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin en fazla karşılaştıkları çevre sorunlarının başında su kirliliği, hava kirliliği, atık kirliliği ve gürültü kirliliğinin geldiği tespit edilmiştir. Katılımcıların en az karşılaştıkları çevre sorunlarının ise toprak kirliliği ve erozyonun geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada katılımcıların sıklıkla karşılaştıkları çevre sorunlarının temelinde İstanbul ilinde özellikle nüfusun yoğun olmasının, buna paralel olarak doğal çevreye zarar veren unsurların yüksek düzeyde ortaya çıkmasının yattığı düşünülebilir. Bunun yanında araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algılarının düşük düzeyde olması, yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümü konusunda da yetkilerinin yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Bu durumun da araştırmanın yapıldığı bölgede çevre sorunlarının yaygın olmasına katkı sağladığı düşünülebilir.

Literatürde bu konuda yürütülen benzer çalışma sonuçları da çevre sorunlarının genellikle ilgili yerleşim yerinin sahip olduğu karakteristik özellikler ve demografik yapı ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu konuda yapılan ve Ardahan ilinde yürütülen benzer bir çalışmada bölgenin karasal iklime sahip olması nedeniyle kış aylarında hava kirliliğine neden olan yakıt tüketiminin arttığı, bunun yanında yerleşim yerinde trafik yoğunluğunun yüksek olmasının da hava kirliliğine zemin hazırladığı tespit edilmiştir (Çalışkan, 2019: 48). Karaman ilinde yürütülen bir çalışmada yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yerel halkın görüşlerine göre bölgede en fazla görülen ve yerel yönetimlerin öncelikli olarak ele alması gereken çevre sorunlarının başında trafik kirliliği, katı atık sorunu ve alt yapı/kanalizasyon sorunlarının geldiği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada yerel halkın görüşlerine göre bölgede hem temiz su kaynaklarına erişim sorunu olduğu ve bölgede yer alan yeşil alanların yetersiz görüldüğü rapor edilmiştir (Zeren ve Özmen, 2010: 169). İzmit il merkezi ve ilçelerinde yürütülen diğer bir çalışmada ise yerel halkın görüşlerine göre il merkezinde çevre kirliliği ve ulaşım sorununun önemli birer problem olduğu tespit edilmiş, aynı çalışmada ilçelerde ise çevre kirliliği ve ulaşım sorununun il merkezine kıyasla daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Güllü, 2007: 111).

Yapılan bazı çalışmalarda ise yerel halkın görüşlerine göre çevre sorunlarının düşük düzeyde görüldüğü, bunun temelinde yatan nedenlerin başında ise yerel yönetimlerin çevre sorunlarına duyarlı uygulamalar yapmalarının yattığı belirtilmiştir. Bu konuda yürütülen ve Karabük ilinde gerçekleştirilen bir çalışmada yerel halkın görüşlerine göre il genelinde çevre sorunlarının düşük düzeyde görüldüğü, bunun temelinde özellikle belediyelerin katı atık yönetimi konusundaki uygulamalarının başarılı olmasının yattığı tespit edilmiştir (Yapıcı, 2019: 9). Rize ilinde yapılan benzer bir çalışmada da yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlere ilişkin katılımcı görüşlerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada katılımcıların %89.2 gibi önemli bir bölümünün yerel yönetimlerin sunduğu hizmetlerden memnun oldukları, buna paralel olarak bölgede temel çevre sorunlarının düşük düzeyde görüldüğü tespit edilmiştir (Albayrak ve diğerleri, 2015: 18). Yerel yönetimlerin çevre sorunlarına yönelik uygulamalarının yetersiz olmasının ise insanların çevre sorunları ile daha fazla karşılaşmalarına zemin hazırlamaktadır. Bu konuda yürütülen bir çalışmada yerel halkın %91.7 gibi önemli bir bölümünün yerel yönetimlerin çevre sorunlarını önlemeye yönelik politikalarını yetersiz gördükleri tespit edilmiştir. Aynı çalışmada yerel halkın görüşlerine göre bölgede birçok çevre sorunu ile karşılaşıldığı rapor edilmiştir (Çetin, 2012: 130). Uşak ilinde yürütülen diğer bir çalışmada da yerel halkın görüşlerine göre yerel yönetimlerin çevre sorunlarının önlenmesinde yetersiz kaldıkları, buna bağlı olarak hava, su, gürültü ve toprak kirliliğinin oldukça yaygın görüldüğü tespit edilmiştir (Korkutan, 2016: 77).

Araştırmaya katılan bireylerin görüşlerine göre çevre sorunlarına neden olan unsurların başında hızlı nüfus artışı, kırsaldan kente göç, sanayileşme, doğal kaynakların yoğun bir biçimde tüketilmesi ve insanların tüketim alışkanlıklarının değişmesi faktörünün geldiği tespit edilmiştir. Bunun yanında araştırmaya katılan bireylerin büyük bir bölümünün fosil yakıt kullanımı, kimyasal ürün kullanımı ve eğitimsizlik gibi faktörlerin de çevre sorunlarına neden olan unsurlar arasında yer aldığını belirttikleri tespit edilmiştir. Literatürde bu alanda yapılan benzer çalışmalarda da çevre sorunlarına neden olan unsurların ortak yönleri olduğu görülmektedir. Hatay ilinde bu konuda yürütülen ve yerel yönetimlerde görev yapan personel üzerinde yürütülen çalışmada bölgede en fazla görülen çevre sorunlarının başında hava, su ve

görüntü kirliliğinin geldiği, çevre sorunlarına neden olan unsurların başında ise ısınmada kullanılan kömürlerin kalitesiz olması, çevre sorunlarına yönelik yeterli bütçe ayrılmaması, sanayi faaliyetlerinin yaygın olması ve yerel yönetimlerin çevre sorunlarına duyarlık düzeylerinin düşük olmasının geldiği rapor edilmiştir (Özenir, 2019: 139).

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin görüşlerine göre çevre sorunlarını çözmekle yükümlü olan idarelerin başında büyükşehir belediyeleri ile çevre müdürlüklerinin geldiği, söz konusu idareleri sırasıyla çevre bakanlığı, belediyeler, kaymakamlık ve valiliklerin takip ettiği tespit edilmiştir. Literatürde bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da çevre sorunları ile mücadelede yerel yönetimlerin önemli sorumluluklara sahip olduğu vurgulanmaktadır (Çalışkan, 2019: 43). Balıkesir ilinde yürütülen benzer bir çalışmada yerel yönetimlerde görevli personelin görüşlerine göre çevre sorunlarının önlenmesinde sorumluluk sahibi olan kurumların başında Atık Yönetim Şube Birimi, Çevre Koruma ve kontrol Müdürlükleri ile Temizlik İşleri Müdürlüklerinin geldiği tespit edilmiştir (Hızlı, 2016: 166).

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin sıfır atık projesi hakkındaki görüşleri incelendiği zaman, katılımcıların %75.3 gibi önemli bir bölümünün sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi oldukları, bunun yanında katılımcıların %38.9'unun uygulanan çevre eğitimi programlarını yeterli gördükleri tespit edilmiştir. Literatürde bu alanda yapılan benzer çalışmalarda da Türkiye'de yerel halkın sıfır atık projesi hakkındaki bilgi düzeylerinin yüksek olduğu belirtilmektedir (Gül ve Yaman, 2021: 1284). Bu kapsamda son yıllarda Türkiye'de yerel halkın atık yönetimi konusundaki bilgi ve bilinç düzeyinin arttığı söylenebilir.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin çevre duyarlılık düzeyleri ile yerel yönetim algılarına ilişkin bulgular değerlendirildiği zaman çevre tutumu ve çevre duyarlılığı düzeylerinin yükseğe yakın olduğu, çevre davranışı düzeylerinin orta seviyeye yakın olduğu, yerel yönetim algılarının ise düşük düzeye yakın olduğu tespit edilmiştir. elde edilen bu sonuçlara göre çevre duyarlılık düzeyleri yüksek olmasına karşılık katılımcıların çevreye duyarlı davranışları sergileme düzeylerinin yüksek olmadığı görülmüştür. Bunun yanında elde edilen sonuçlar katılımcı görüşlerine göre

yerel yönetimlerin çevre sorunları ile mücadelede yetersiz kaldıklarını ortaya koymuştur.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin çevreye yönelik duyarlık düzeylerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Farklılığın çevre tutumu ve çevre duyarlılığı alt boyutlarında gözlendiği, çevre davranışı alt boyutunda ise yaş grubu değişkenine göre anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonular değerlendirildiği zaman çevre tutumunda 38-47 yaş grubundaki katılımcıların tutum düzeyinin 18-27 yaş, 28-37 yaş ve 47+ yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, çevre duyarlılığı alt boyutunda ise 28-37 yaş ile 38-47 yaş gruplarındaki katılımcıların duyarlılık düzeyinin 18-27 yaş ile 47+ yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. elde edilen sonuçlar genel olarak orta yaş grubunda yer alan bireylerde çevre duyarlılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde içinde bulundukları yaş dönemi itibariyle orta yaş grubunda yer alan bireylerin çevre sorunları hakkındaki bilgi düzeylerinin yüksek olmasının yattığı düşünülebilir.

Literatürde bu konuda yürütülen benzer araştırma sonuçları da çevre sorunlarına ilişkin duyarlığın yaş faktörüne göre bazı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu konuda yapılan benzer bir çalışmada yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının ve çözüm önerilerinin sosyo-demografik unsurlara göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada yaş faktörüne göre katılımcıların hem çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının hem de çevre sorunlarının çözümüne ilişkin önerilerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre 41-50 yaş ile 51 ve üzeri yaş grubunda yer alan katılımcıların çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının 30 yaş ve altı ile 31-40 yaş grubunda yer alan katılımcılardan daha düşük olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada 41-50 yaş aralığında yer alan katılımcıların çevre sorunlarının çözümüne yönelik önerilerinin 51 ve üzeri yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre çevre duyarlıklarına ilişkin bulgular incelendiği zaman, çevre tutumu, çevre davranışı ve çevre duyarlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre farklılık göstermediği sonucuna

ulaşılmıştır. Literatürde yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin duyarlık düzeylerinin incelendiği benzer çalışmalarda da çevre sorunlarına ilişkin duyarlığın cinsiyet faktörüne göre farklılaşmadığı bulunmuştur (Gül ve Yaman, 2021: 1287). Literatürde bu konuda farklı yerleşim yerleri üzerinde yürütülen bazı çalışmalarda ise yerel halkın çevre duyarlıklarına ilişkin bulguların cinsiyete göre bazı farklılıklar gösterdiği rapor edilmiştir. Karabük ilinde bu konuda yapılan çalışmada çevre sorunlarına ilişkin görüşlerin cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği, kadınların çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada çevre sorunlarının çözümüne yönelik önerilere bakış açısının ise cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur (Yapıcı, 2019: 109).

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre çevre duyarlıklarına ilişkin bulgular incelendiği zaman, çevre tutumu, çevre davranışı ve çevre duyarlık düzeylerinin medeni durumlarına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulguları ile paralellik gösteren benzer bir çalışmada yerel halkın kişisel atık yönetimlerinin, sıfır atık projesi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve çevre kirliliği algılarının medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (Gül ve Yaman, 2021: 1288). Literatürde bu konuda yürütülen bazı araştırma sonuçları ise yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının medeni duruma göre bazı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yapıcı (2019: 109) tarafından bu konuda yürütülen bir araştırmada yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının medeni durum faktörüne göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, elde edilen sonuçlara göre evli bireylerin çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının bekar katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim yeri (İstanbul içi, İstanbul dışı) değişkenine göre çevre duyarlıklarına ilişkin bulgular incelendiği zaman, çevre tutumu, çevre davranışı ve çevre duyarlık düzeylerinin yaşamlarının büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim yeri değişkenine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yerel halkın yaşamının büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim yerine göre çevre sorunlarına ilişkin görüşlerinin ele alındığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda genellikle aynı yerleşim yerinin farklı semt ve mahallerinde

yaşayan insanların çevre sorunlarının incelendiği göze çarpmaktadır. Bu alanda yapılan bir çalışmada aynı yerleşim yerinin farklı semt ve mahallelerinde yaşayan insanların çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının birbirinden farklı olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının bulundukları yerleşim yerinde yaşama sürelerine göre de farklılaşmadığı bulunmuştur (Yapıcı, 2019: 114). İzmit ilinde ve ilçelerinde bu konuda yapılan başka bir çalışmada ise bölgede yaşama süresinin çevre sorunlarına ilişkin katılımcı görüşlerini etkilediği görülmüştür. Söz konusu çalışmada katılımcıların bölgede yaşama süreleri arttıkça çevre kirliliğine ilişkin duyarlıklarının da yükseldiği tespit edilmiştir (Güllü, 2007: 123).

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre çevre duyarlık düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde çevre davranışı alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmadığı, buna karşılık çevre tutumu ve çevre duyarlılığı alt boyutlarında gruplar arasında bazı farklılıklar bulunduğu tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerde çevre tutumunun ve çevre duyarlığının da diğer eğitim kademelerine sahip bireylerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu kapsamda eğitim düzeyinin yüksek olmasının çevreye yönelik tutumları ve çevre duyarlığını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Literatürde bu konuda yürütülen benzer araştırmalarda da eğitim düzeyinin çevre ile ilişkili konulara bakış açısı üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Yapıcı (2019: 111) tarafından yapılan çalışmada eğitim düzeylerine göre katılımcıların çevre sorunlarına ilişkin bakış açılarının anlamlı farklılık göstermediği, buna karşılık çevre sorunlarının çözümlerine ilişkin bakış açılarının eğitim düzeylerine göre farklılaştığı rapor edilmiştir. Söz konusu çalışmada üniversite mezunu katılımcıların çevre sorunlarının çözümüne ilişkin önerilerinin ilköğretim mezunu katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Güllü (2007: 112) tarafından İzmit ili ve ilçelerinde yürütülen çalışmada yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin bakış açılarının eğitim düzeylerine göre bazı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Söz konusu çalışmada ilkokul mezunu katılımcıların %57'sinin, üniversite mezunu katılımcıların ise %51'inin yaşadığı bölgede görülen hava kirliliğini önemli düzeyde yüksek olarak

algıladıkları tespit edilmiştir. Aynı çalışmada katılımcıların su ve gürültü kirliliğine ilişkin algılarının da eğitim düzeylerine göre farklılaştığı bulunmuştur.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin meslek gruplarına (ev hanımı, öğrenci, işçi, esnaf/serbest meslek, memur) göre çevre duyarlıklarına ilişkin bulgular incelendiği zaman, çevre tutumu, çevre davranışı ve çevre duyarlık düzeylerinin meslek dallarına göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu konuda yapılan bazı çalışmalarda ise meslek değişkeninin çevre sorunlarına ilişkin duyarlık üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Bu konuda yürütülen bir çalışmada yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin duyarlıklarının meslek gruplarına (memur, esnaf/işveren, işçi, serbest meslek, emekli, ev hanımı, öğrenci, diğer) göre farklılaştığı rapor edilmiştir (Yapıcı, 2019: 112). Güllü (2007: 120) tarafından yapılan araştırmada da İzmit ili ve ilçelerinde yerel halkın çevre sorunlarına ilişkin algılarının meslek gruplarına göre bazı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre çevre tutumlarının anlamlı farklılık gösterdiği, çevre davranışı ve çevre duyarlık düzeylerinin ise anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olan katılımcıların çevre tutumlarının sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında sıfır atık yönetiminin sürdürülebilir çevre politikaları arasında yer almasının, sürdürülebilir çevre politikalarına yönelik uygulamaların da çevreye yönelik tutumu olumlu yönde etkilemesinin yattığı düşünülebilir. Yıldız ve diğerleri (2021: 35) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinde sürdürülebilir çevre eğitiminin çevreye ilişkin tutum ve görüşleri olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin çevre eğitimi konusunda yeterli bilgi sahibi olma durumlarına göre çevre tutumlarının anlamlı farklılık gösterdiği, çevre davranışı ve çevre duyarlık düzeylerinin ise anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, çevre eğitimi konusunda bilgi sahibi olan katılımcıların çevre tutumlarının çevre eğitimi konusunda bilgi sahibi olmayan katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. bunun temelinde çevre eğitiminin insanlarda çevreye yönelik bilgi ve tutum düzeyini arttırmasının yattığı düşünülebilir.

Literatürde yer alan çalışmalarda da (Bacakoğlu ve Doğan-Taş, 2020: 27; Aslan-Efe, 2015: 135; Arslan, 2011: 7) çevre eğitiminin çevreye ilişkin tutum ve bilgi düzeyini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin yerel yönetime ilişkin algıları incelendiği zaman yaş grubu değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yaş unsuruna göre elde edilen bulgulara göre, 18-27 yaş grubundaki katılımcıların algı düzeyinin 28-37 yaş grubundaki katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. literatürde farklı yerleşim yerlerinde bulunan bireyler üzerinde yürütülen benzer çalışmalarda da yerel yönetimlerin sundukları hizmetlere ilişkin görüşlerin katılımcıların yaş gruplarına göre farklılaştığı rapor edilmiştir. Yapıcı (2019: 110) tarafından bu alanda yapılan çalışmada katılımcıların yerel halkın sundukları hizmetleri yeterli görme düzeylerinin yaş grubu faktörüne göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada 30 yaş ve altı, 41-50 yaş, 51 ve üzeri yaş grubundaki katılımcılar ile karşılaştırıldığında 31-40 yaş aralığında yer alan katılımcıların yerel yönetimlerin sunduğu hizmetleri yeterli görme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre yerel yönetim algılarına ilişkin sonuçlar incelendiği zaman, katılımcılarda yerel yönetim algı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde kadın ve erkek katılımcıların yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetleri yeterli görme düzeylerinin benzerlik göstermesinin yattığı düşünülebilir. Araştırma bulguları ile benzerlik gösteren bir çalışmada yerel halkın görüşlerine göre yerel yönetimlerin çevre sorunlarının önlenmesine yönelik politikaların incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda katılımcıların cinsiyetlerine göre çevre sorunlarının önlenmesine ilişkin politika algılarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Gül ve Yaman, 2021: 1287). Bu konuda yürütülen farklı bir çalışmada ise yerel yönetimlerin çevre sorunlarının çözümüne ilişkin yeterliklerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda erkek katılımcılar ile kıyaslandığında kadınların yerel yönetimlerin sundukları hizmetleri yeterli görme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Yapıcı, 2019: 109).

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre yerel yönetim algılarına ilişkin sonuçlar incelendiği zaman, katılımcılarda yerel yönetim algı düzeyinin medeni durum değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde bu konuda yürütülen benzer çalışmalarda de çevre sorunlarının önlenmesinde kamusal hizmet yeterliği algısının katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir (Gül ve Yaman, 2021: 1288). Literatürde bu konuda yürütülen bazı araştırmalarda ise medeni durum değişkenine göre yerel halkın yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlere ilişkin görüşlerinin bazı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Yapıcı (2019: 109) tarafından yapılan araştırmada medeni durum unsuruna göre ele alındığında evli bireylerin yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetleri yeterli görme düzeylerinin bekar bireylerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin yaşamlarının büyük bir bölümünün geçtiği yerleşim yerine göre yerel yönetim algılarına ilişkin sonuçlar incelendiği zaman, katılımcılarda yerel yönetim algılarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu kapsamda yaşamlarının büyük bir bölümü İstanbul'da geçen bireyler ile yaşamlarının büyük bir bölümü İstanbul'da geçmeyen bireylerin yerel yönetimlere ilişkin algılarının benzer düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda yürütülen başka bir çalışmada yerel halkın yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlere ilişkin algılarının yerleşim yerinde yaşadıkları süreye göre bazı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Söz konusu araştırmada aynı yerleşim yerinde 5-10 yıldır yaşayan bireylerin yerel yönetimlerin sunduğu hizmetleri yeterli görme düzeylerinin aynı yerleşim yerinde 5 yıldan az, 11-15 yıl, 16 yıl ve üzeri süredir yaşayan bireylerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yapıcı, 2019: 115). Bunun yanında literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda belirli bir bölgede yaşama süresinden ziyade aynı şehrin farklı semtlerinde yaşayan bireylerin yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetleri yeterli görme düzeylerinin bazı farklılıklar gösterdiği belirtilmektedir (Albayrak ve diğerleri, 2015: 1).

Yapılan bu araştırmaya katılan bireylerin eğitim düzeylerine göre yerel yönetim algılarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiği zaman ilköğretim, üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireyler ile

kıyaslandığı zaman lise mezunu katılımcıların yerel yönetim algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Literatürde bu konuda yürütülen benzer çalışma sonuçları da yerel yönetimleri tarafından sunulan hizmetlere ilişkin algı düzeyinin eğitim faktörüne göre bazı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Yapıcı (2019: 111) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada üniversite mezunu katılımcılar ile kıyaslandığı zaman lise mezunu ve lisansüstü eğitim mezunu katılımcıların yerel yönetimlerin sunduğu hizmetleri yeterli görme düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin meslek dallarına göre yerel yönetim algılarına ilişkin sonuçlar incelendiği zaman, katılımcılarda yerel yönetim algı düzeyinin meslek gruplarına değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde bu alanda yürütülen bazı çalışma sonuçları ise yerel halkın yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlere yönelik görüşlerinin meslek dallarına göre farklılaştığı rapor edilmiştir. Bu konuda yapılan bir çalışmada memurların yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetleri yeterli görme düzeylerinin işçilerden, emeklilerden ve diğer meslek dallarında yer alan çalışanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yapıcı, 2019: 112).

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre yerel yönetim algılarına ilişkin sonuçlar incelendiği zaman, katılımcılarda yerel yönetim algı düzeyinin sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olma değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde bu konuda yapılan araştırmalarda yerel halkın sıfır atık projesi hakkında bilgi sahibi olma durumlarına göre yerel yönetim algılarının ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmekle beraber, yapılan çalışmalarda özellikle Türkiye'de yerel yönetimlerin sıfır atık projesini etkin bir biçimde uygulayamadığı görülmektedir. Literatürde yerel halk üzerinde yürütülen çalışma bulguları da özellikle belediyelerin sıfır atık projesini amacına uygun bir şekilde yürütme sürecinde eksikleri olduğunu ortaya koymaktadır (Gül ve Yaman, 2021: 1267).

Yapılan bu çalışmaya katılan bireylerin çevre eğitimi konusunda bilgi sahibi olma durumlarına göre yerel yönetim algılarına ilişkin sonuçlar incelendiği zaman, katılımcılarda yerel yönetim algı düzeyinin çevre eğitimi konusunda bilgi sahibi olma değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde bu konuda yapılan

çalışmalar incelendiği zaman yerel halkın çevre eğitimi konusunda bilgi sahibi olma durumlarına göre yerel yönetim algılarının incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır. Bu kapsamda konu ile ilgili benzer araştırmalar yapılması gerektiği söylenebilir.

Yapılan bu araştırmada bağımlı değişkenler arasındaki ilişki incelendiği zaman, çevre tutum düzeyleri ile çevre davranışı düzeyleri arasında ve çevre duyarlılığı düzeyleri arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu, buna karşılık çevre tutum düzeyleri ile yerel yönetim algı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşılık, çevre davranış düzeyleri ile çevre duyarlılığı düzeyleri arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu, çevre davranış düzeyleri ile yerel yönetim algı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı, çevre duyarlılık düzeyi ile yerel yönetim algı düzeyi arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde bu konuda yapılan benzer çalışmalarda da çevre sorunlarına yönelik duyarlılığın çevre tutumunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Taycı-Ünal, 2009: 3). Değerli (2018: 1) tarafından üniversite öğrenimi gören öğrenciler üzerinde yürütülen çalışmada öğrencilerin çevresel risk algılarının çevreye yönelik tutum üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Yıldız (2019: 9) tarafından yürütülen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarında çevre bilgi düzeylerinin yüksek olduğu, benzer şekilde sürdürülebilir çevre tutumlarının da yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık literatürde yer alan araştırmalarda yerel halkın çevre duyarlılığı ile yerel yönetim algıları arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmaların olmadığı görülmüştür.

Çevre sorunlarının önlenmesinde yerel yönetimlerin etkinliğinin incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Çevre sorunlarının önlenmesinde yerel halkın görüşlerinin önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda yerel halkın görüşlerine göre çevre sorunlarının ele alındığı benzer çalışmalar yapılabilir. Bunun yanında yerel yönetimlerde görevli çalışanların ve yöneticilerin görüşlerine göre çevre sorunlarının ele alındığı araştırmalar yürütülebilir.

2. Çevre sorunlarının önlenmesinde yerel yönetimlerin uyguladıkları çevre politikaları önemli bir yere sahiptir. Bu noktada yerel yönetimlerin sürdürülebilir çevre politikalarına daha fazla önem vermelerine yönelik uygulamalar yapılabilir. Bu süreçte halk katılımını da destekleyici uygulamalar geliştirilebilir.

3. Literatürde yer alan çalışmalarda yerel halkın demografik özelliklerine göre çevre duyarlıklarının ve yerel yönetimlerin sundukları hizmetlere ilişkin algı düzeyinin ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda demografik değişkenlere göre yerel halkın hem çevre duyarlıklarının hem de hizmet algılarının incelendiği çalışmalar yapılabilir.

4. Konu ile ilgili nitel çalışmalar yapılabilir. Böylece katılımcıların özellikle çevre sorunlarının önlenmesi noktasında alınabilecek tedbirlere ilişkin geniş kapsamlı çalışma bulgularına ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

Cansaran, A.: Yıldırım, C.: 2017 "**Çevre Bilimi İle İlgili Başlıca Terimler ve Kavramlar,"** Ankara, Pegem A Yayıncılık, s. 6-7.

Adalı, N.: 2014 2014 "Su kirliliği açısından hassas alanların ve su kalitesi hedeflerinin belirlenmesi ile hassas alanların yönetimine ilişkin esaslar," **Uzmanlık Tezi,** Orman ve Su İşleri Bakanlığı, s. 6-7.

Akbulut, ÖA.: 2007 "Su kirliliği açısından hassas alanların ve su kalitesi hedeflerinin belirlenmesi ile hassas alanların yönetimine ilişkin esaslar," **Uzmanlık Tezi,** Orman ve Su İşleri Bakanlığı, s. 6-7.

Akdur, R.: 2003 "**Sağlık Ocağı Hizmetlerinde İzleme Değerlendirme ve Eğitim Kılavuzu**," Ankara, Onur Matbaacılık.

Akın, G.: 2007 Küresel Çevre Sorunlar. ***Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,*** *31*(1), 43-54.

Akın, M., & Akın, G.: 2007. Suyun Önemi, Türkiye'de Su Potansiyeli, Su Havzaları ve Su Kirliliği. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, 47(2), 105-118.

Akyol, İ.T.: 2012 "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Ortaya Çıkış Sürecinin Günümüz Yerel Yönetim Sistemi Üzerine Etkileri," **Yüksek Lisans Tezi,** Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Albayrak, A. S., Savaş, F., & Baltacı, M.: 2015 "Belediye tarafından sunulan hizmetlerde vatandaş memnuniyetinin ölçülmesi: Rize Belediyesi Örneği," ***Çağdaş Yerel Yönetimler,*** 24(3), 1-44.

Arslan, S.: 2011 2011 "Çevre Eğitiminin Eleştirisel Düşünme ve Çevreye Yönelik Tutum Üzerine Etkisi (Sakarya İl Örneği)," **Yüksek Lisans Tezi,** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Aslan-Efe, H.: 2015 "Animasyon Destekli Çevre Eğitiminin Akademik Başarıya, Akılda Kalıcılığa ve Çevreye Yönelik Tutuma Etkisi," **Journal of Computer and Education Research**, 3(5), 130-143.

Bacakoğlu, T. Y., & Taş, İ. D.: 2020 "The Impact of Immediate Vicinity Training on Academic Success and Environmental Attitudes of the Fourth Graders in the Primary School," **Eğitim ve Bilim,** 45(203), 27-44.

Basım, H.N., & Argan, M.: 2009 **"Spor Yönetimi,"** Ankara, Detay Yayıncılık

Bayramoğlu, E., Özdemir, B., & Demirel, Ö.: 2014 "Gürültü Kirliliğinin Kent Parklarina Etkisi ve Çözüm Önerileri: Trabzon Kenti Örneği," **İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi,** 4(9), 35-42.

Bellard, C., Bertelsmeier, C., Leadley, P., Thuiller, W., & Courchamp, F.: 2012 "Impacts of Climate Change on The Future of Biodiversity," **Ecology Letters,** 15(4), 365-377.

Boz, C.: 2007 "Yerel Yönetimlerin Spor Tesislerinde Toplam Kalite Yönetimi Uygulamaları (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Örneği)," **Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bulut, Y., & Bimay, M.: 2020 "Karşılaştırmalı Yerel Yönetimler Analizi: İngiltere ve Türkiye Örnekleri," **OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,** 16(29), 2263-2298.

Bulut, Y., & Karaca, Z.: 2016 "Hatay'da (Antakya) Kent ve Çevre Sorunlarının Nasıl Algılandığına İlişkin Bir İnceleme. **Kent Akademisi,** 9(25), 1-8.

Can, A.: 2018 **"SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi,"** Ankara, Pegem Atıf İndeksi, 001-429.

Cansaran, D.: 2019 "Gürültü Kirliliği Düzeyini Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma: Amasya İli Örneği," **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi,** 74(1), 89-108.

Çalışkan, E.: 2015 "Fiziksel Çevrenin Kamusal Alan Kullanımına Olan Etkisinin Davranış Örüntüleri Kavramı Üzerinden Sosyal Medya Aracılığıyla İncelenmesi: Caddebostan Sahili Alan Çalışması," **Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çalışkan, S.: 2019 "Yerel Yönetimlerin Çevre Politikalarının Etkinliği: Ardahan Belediyesi Üzerinden Bir Değerlendirme," **Kent Akademisi,** 12(1), 42-55.

Çavuş, A.: 2013 "Ortaokul 7.Sınıf Fen ve Teknoloji Dersinin Çevre Eğitimi Açısından Etkiliğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Bingöl İli Örneği)," **Yüksek Lisans Tezi**, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Çavuş, P.C.: 2016 Erzurum'un Hava Kalitesi Değerlendirilmesi ve Modellenmesi," **Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Çetin, F.G.: 2012 "Türkiye'de Çevre Politikalarının Yerel Yönetimler Üzerindeki Etkisi: Çankaya Belediyesi Örneği," **Yüksek Lisans Tezi,** Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Çolakkadıoğlu, D., & Yücel, M.: 2018 "Çukurova Üniversitesi Yerleşkesinde Görüntü kirliliğine neden olan etkenlerin belirlenmesi," **Journal of the Institute of Science and Technology**, 8(2), 239-246.

Çukurçayır, M. A.: 2013 **"Yerel Yönetimler: Kuram, Kurum ve Yeni Yaklaşımlar,"** Konya, Çizgi Kitabevi.

Değerli M.A.: 2018 "Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Risk Algısı ve Çevresel Tutumlarının Belirlenmesi," **Yüksek Lisans Tezi,** Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Demir, A.: 2009 ''Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi," **Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi,** 1(2), 37-54.

Devecel, E.: 2019 "Türkiye'de Köy Yönetimi ve Köylerin Mahalleye Dönüştürülmesinin Geleceğe Yönelik Olası Etkileri," **Yüksek Lisans Tezi,** İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Doğan, S., Özçelik, S., Dolu, Ö., & Erman, O.: 2010 2010 "Küresel Isınma ve Biyolojik Çeşitlilik," **İklim Değişikliği ve Çevre,** 3, 63-88.

Dorak, S., Aşık, B. B., & Özsoy, G.: 2019 2019 "Tarımda Su Kalitesi ve Su Kirliliğinin Önemi: Bursa Nilüfer Çayı Örneği," **Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, 33(1), 155-166.

Erbay, Y., & Akgün, H.: 2013 "**Modernleşmeden küreselleşmeye Türkiye'de yerel yönetimler: Tarihi ve bugünü: Yerel yönetimlerin ortaya çakışı, Osmanlı dönemi, Cumhuriyet dönemi, Avrupa ile bütünleşme süreci, Avrupa Konseyi ile imzaladığımız sözleşmeler, Batı Avrupa ülkelerinde yerel yönetimler, anahtar kavramlar, 21. yüzyılın başında yapılan reformlar, bugünkü yerel yönetim yasaları, 2012 büyükşehir yasası ve değerlendirmeler,"** İstanbul, Kazancı Kitap.

Erdem, İ.: 2011 **"Yerel Siyaset ve Belediyecilik,"** İstanbul, İlke Yayıncılık.

Fonda Umani S, Milani L, Borme D, de Olazabal A, Parlato S, et al.: 2005	‘’**Inter-annual variations of planktonic food webs in the northern Adriatic Sea. Science of the Total Environment**,’’ 353: 218–231.
Gökalp-ALICA, S. S.: 2018	“Yerel Yönetimler ve Çevre, Yerel Yönetimler: Nereye?,” **Emek Araştırma Dergisi (GEAD),** 9(14), 9-22.
Göküş, M., & Alptürker, H.: 2016	“6360 Sayılı Yasa İle Köy Yönetiminden Mahalle Yönetimine Geçiş Sonrası Etkin Hizmet Sunumuna İlişkin Muhtarların Görüşü: Silifke Köyleri Örneği,” **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi,** 11, 67-86.
Gül, M., & Yaman, K.: 2021	“Türkiye’de Atık Yönetimi ve Sıfır Atık Projesinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği,” **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,** 35(4), 1267-1296.
Güler, Ç., & Çobanoğlu, Z.: 1994	**“Gürültü,”** Ankara, Aydoğdu Ofset.
Güler, Ç., & Çobanoğlu, Z.: 1997	**“Toprak Kirliliği,”** Ankara, Barok Ofset.
Güllü, T.: 2007	“Halkın Çevre Sorunlarını Algılayışı, İzmir Örneği,” **Yüksek Lisans Tezi,** Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
Havugımana vd.: 2017	’’ **Soil Pollution - Major Sources and Types of Soil Pollutants,’’ 56.**
Hızlı, S.: 2016	“Çevre Sorunu Olarak Katı Atıklar ve Yönetimi: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği,” **Yüksek Lisans Tezi,** Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
İnanç, H., & Ünal, F.: 2006	“İngiltere’de Yerel Yönetimler,” **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** 16, 125.

İnci, H.: 2011 "Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Spora Katkıları ve Spor Politikalarının Karşılaştırılması," **Yüksek Lisans Tezi,** Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

İnci, H.: 2011 ''Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Spora Katkıları ve Spor Politikalarının Karşılaştırılması," **Yüksek Lisans Tezi,** Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Jariwala, Syed, Pandya & Gajera, 2017: '' **Noise Pollution & Human Health: A Review."** 1.

Kaplan, S.: 2019 "Çevre Sorunlarını Önlemede Yerel Yönetimlerin Etkisi ve Halkın Duyarlılığı: Alanya Örneği," **Yüksek Lisans Tezi,** Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Kaya, K.: 2019 "Veri Madenciliği Yöntemleri Kullanarak Hava Kirliliği Tahmini," **Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaypak, Ş.: 2014 "Veri Madenciliği Yöntemleri Kullanarak Hava Kirliliği Tahmini," **Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kaypak, Ş.: 2014 "Çevre Sorunlarının Çözümünde Küresel Çevre Politikaları," **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** (31), 17-34.

Kızıloğlu -Algan, F. T., & Bilen, S.: 2005 "Toprak Kirlenmesi ve Biyolojik Çevre," **Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,** 36(1), 83-88.

Korkmaz, M.: 2002 "Ormanlık Alanlar ve Orman Ekolojisi Üzerine Bir Değerlendirme," **Journal of Science and Technology of Dumlupınar University,** 3, 99-106.

Korkutan, M.: 2016 "Çevre Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimler Açısından Çevre Politikalarının Değerlendirilmesi: Uşak Belediyesi Örneği," **Yüksek Lisans Tezi,** Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Köse, H. Ö.: 2004 "Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi," **Sayıştay Dergisi,** 52(1), 3-42.

Leppard GG: 1995 ''**The characterization of algal and microbial mucilages and their aggregates in aquatic ecosystems. Science of the Total Environment**,'' 165: 103–131.

Lilian Calderón-Garcidueñas - Ana Calderón-Garcidueñas - Ricardo Torres-Jardón,José Avila-Ramírez - Randy J. Kulesza - Amedeo D. Angiulli: 2014 '' Air pollution and your brain: what do you need to know right now,**'' Cambridge University Press**, 330)

Mehmetbeyoğlu, N.: 2020 "Türkiye'de Köy Yönetimi ve Köy Yönetimi Üzerinde İdari Vesayet Yetkisi," **Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 5(9), 227-252.

Menteşe, S.: 2017 2017 "Çevresel Sürdürülebilirlik Açısından Toprak, Su ve Hava Kirliliği: Teorik Bir İnceleme," **Journal of International Social Research,** 10(53), 381-392.

Metin, A.: 2007 "Fiziksel Aktivitelerin Desteklenmesinde Yerel Yönetim Organizasyonlarının Rolü," **Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Morgül, Ö.K., & Dal, H. 2012 "Sakarya İli Şehir Merkezinin Gürültü Kirliliği Üzerine Bir Ön Çalışma," **Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi,** 16(2), 83-91.

Müminoğlu, Y., & Yıldız, T.: 2019 **"Gürültü Kirliliğinin İncelenmesi (Ege Üniversitesi Kampüsü Örneği),"** İstanbul, Çizgi Kitabevi.

Ökmen, M.: 2003 "Yerel Yönetimlerde Yeniden Düzenleme Girişimleri ve Son Reform Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme," **Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,** 10(1), 117-139.

Ökmen, M., & özer, F.: 2013 **"Türk Dünyasında Yerel Yönetimler: -Yapısal İşlevsel Görünüm ve Dönüşüm Süreci,"** İstanbul, Türk Dünyası Belediyeler Birliği.

Ökmen, M., & Parlak, B.: 2010 **"Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler: İlkeler, Yaklaşımlar ve Mevzuat,"** Alfa-Aktüel Yayınları.

Önder, S., & Konaklı, N.: 2002 "Görsel Kirlilik ve Konya Kenti Örneğinde İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma," **Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences**, 16(30), 28-37.

Özalp, İ.: 2012 **"Yönetim ve Organizasyon-I,"** Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını.

Özdemir, M. A., & Uçan, H. 2006 Afyonkarahisar Kent Ekosisteminde Su Kirliliği," **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** 8(2), 123-158.

Özenir, D.: "Belediyelerin Çevre Politikaları ve Uygulamaları: Hatay Örneği," **Yüksek Lisans Tezi,** Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Özgan, H., & Kalman, M.: 2013 **"Yönetim Süreçleri,"** Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi İçinde, Editör: Aycan Çiçek Sağlam, Ankara, Maya Akademi.

Peduzzi P, Weinbauer MG.: 1993 **‘’Effect of concentrating the virus-rich 2–200-µm size fraction of seawater on the formation of algal flocs (marine snow). Limnology and Oceanography,’’** 38: 1562–1565.

Sezen, S.: 2007 **“Yerel Yönetimlerin Anayasal Çerçevesi,”** Belediye Yönetimi İçinde, Editör: Ayşegül Sabuktay, Ankara, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Sezer, Ö., & Vural, T.: 2010 “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim İle Yerel Yönetimler Arasında Yetki Ve Görev Paylaşımı,” **Maliye Dergisi,** (159), 203-219.

Sinopoğlu, M.B.: 2011 “Yerel Yönetimlerin Sporun Kitlelere Yayılmasına Etkisi (Eskişehir İli Örneği),” **Yüksek Lisans Tezi,** Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Soylu, M., & Gökkuş, Ö. (2016). Endüstriyel Kaynaklı Gürültü Kirliliğinin Araştırılması ve Bir Tekstil Fabrikasında Uygulama Örneği. **Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi,** 32(2), 1-7.

Sönmez, A., & Toksoy, A.: 2011 “Kurumsal Yönetim İlkelerinin Türkiye’deki Aile İşletmelerine Uygulanabilirliği,” **Maliye ve Finans Yazıları,** 1(92), 51-92.

Şahin, A.: 2007 2007 “Yönetim Kuramları ve Motivasyon İlişkisi,” **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** (11), 523-547.

Şengül, R.: 2010 **“Yerel Yönetimler,”** İzmit, Umuttepe Yayınları.

T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı.: 2018 **“Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Değerlendirme Raporu (2016 Yılı Verileriyle),”** Ankara.

Tamer, M.: **“Yerel Yönetimlerde İnsan Kaynakları,”** Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Taycı-Ünal, F.: 2009 “İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum, bilgi, duyarlılık ve aktif katılım düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma?

Çorlu örneği," **Yüksek Lisans Tezi,** Namık Kemal Üniversitesi, fen bilimleri enstitüsü, Tekirdağ.

Ulusoy-Taş, A.: 2016 **"Ortaokul Öğrencilerinin'doğal ve Yapay Çevre'hakkındaki Zihinsel Modellerinin Araştırılması,"** Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Urhan, V. F.: 2008 "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması," **Sayıştay Dergisi,** (70), 85-102.

Usta, S., & Bilgiç, E.: 2016 "Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunumu: Kamu Özel Ortaklığı Modeli," **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** (23), 249-268.

Usta, S., & Bilgiç, E.: 2016 "Yerel Yönetimlerde Hizmet Sunumu: Kamu Özel Ortaklığı Modeli," **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** (23), 249-268.

Yaman, N.: 2010 "Belediyelerde Görevli Spor Uzmanlarının Mesleki Doyum Düzeylerinin Araştırılması (Ankara İli Örneği)," **Yüksek Lisans Tezi,** Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yaman, K.: 2020 "Kentlerde Görüntü Kirliliği Sorunu," **Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi,** 2(3), 139-150.

Yapıcı, M., & Yaman, K.: 2019 "Belediyelerin Çevre Politikasına Yönelik Halkın Algısı: Karabük Örneği," **Yüksek Lisans Tezi,** Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.

Yemen, A.: 2017 **"Yerel Yönetim Modelleri,"** Ankara, Grafik Ofset.

Yıldırım, M.Z.: 2019 "İnsanın Doğal Çevre Üzerindeki Değiştirici Rolü ve Dini İnançların Etkisi," **Yüksek Lisans Tezi,** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yıldız, O.: 2019 "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çevre Bilgisi ve Sürdürülebilir Çevre Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi," **Yüksek Lisans Tezi,** Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Yıldız, K., Gürbüz, P. G., Esentaş, M., Beşikçi, T., & Balıkçı, İ.: 2021 "Üniversite Öğrencilerinin Sürdürülebilir Çevre Eğitimi ve Çevre Sorunlarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi," **International Journal of Social Science Research**, 10(1), 35-49.

Yılmaz, A., & Yanarateş, E.: 2020 "Öğretmen Adaylarının "Su Kirliliği" Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının Veri Çeşitlemesi Yoluyla Belirlenmesi," **Kastamonu Eğitim Dergisi,** 28(3), 1500-1528.

Akbulut-Zencirci, S., & Işıklı, B.: 2017 "Hava Kirliliği," **Türk Dünyası Uygulama ve** Araştırma **Merkezi Halk Sağlığı Dergisi,** 2(2),24-36.

Zeren, H. E., & Özmen, A.: 2010 "Halkın Belediye Faaliyetlerine Katılma Duyarlılığı ve Hizmet Memnuniyeti: Karaman Belediyesi Örneği," **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2010(2), 165-173.

Zeytin, M., & Kırlıoğlu, H.: 2014 "Çevre Yönetim Sistemi ve Yerel Yönetimler," **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,** 2(5), 238-254.

Zülfikar, H., & Beken, N.: 2014 Zülfikar, H., & Beken, N.: 2014 "Belediyeler ve Çevre Hizmetleri Üzerine Analitik Bir Bakış: Türkiye Örneği," **In Journal of Social Policy Conferences**, 66-67, 75-100.